

Datum : 29 november 2017
Inlichtingen bij : Henk Dekker
Doorkiesnummer : 06 2171 0821 / hdekker@ipo.nl
Bijlagen : 2

Onderwerp : Programmabegroting 2018

Kern van het voorstel

Het bestuur heeft op 16 november de delen één en twee (primaire begroting en onontkoombare posten) van de Programmabegroting 2018 vastgesteld. In de bestuursvergadering van 14 december zal het bestuur worden gevraagd deel 3 (beïnvloedbare posten) vast te stellen. De vast te stellen en goed te keuren Programmabegroting heeft daarmee een omvang van 17,27 miljoen euro.

Voorstel

Aan de Algemene Ledenvergadering wordt gevraagd:

1. De Programmabegroting 2018 vast te stellen en de totale omvang te bepalen op 17,27 miljoen euro.
2. In te stemmen met het hierin opgenomen dekkingsvoorstel.

Toelichting

Wat vooraf ging

Bij de eerste bestuurlijke behandeling van de Programmabegroting 2018 is afgesproken voorafgaand aan de vaststelling van deel 3 een consultatieronde te doen langs AAC's en BAC's, en (vervolgens) bespreking en vaststelling in twee etappes. Op 16 november 2017 zijn deel 1 en 2 vastgesteld met wijzigingen (zie Eerdere besluitvorming). Tijdens de AAC en BAC vergaderingen zijn alle eerder opgenomen ambities bekrachtigd en deze worden ondersteund door de AAC's en BAC's. Op sommige onderdelen zijn nog ambities toegevoegd. De meerjarenraming op kerntaak 1 is aanmerkelijk verminderd. Dit heeft geen effect op deze besluitvorming.

Briefing AV

Op 27 november heeft een briefing plaatsgehad in Utrecht voor leden van de AV. Ter voorbereiding van de briefing zijn conceptstukken verzonden, die gebruikt zijn voor de bestuurlijke behandeling op 21 september en 16 november. De hierbij gevoegde definitieve stukken zijn in overeenstemming met het besprokene aangepast. Bijgevoegd is de eindversie van de Programmabegroting 2018 (bijlage A).

Bijdragen van provincies

In bijlage B treft u het overzicht aan van bijdragen van provincies, rekening houdend met de bestaande overeengekomen verdeelsleutel, voor het jaar 2018 met een begrotingsomvang van 17,27 miljoen euro. Op verzoek van provincies is per kerntaak zichtbaar gemaakt wat de bijdrage is en het percentage incidenteel budget voor het begrotingsjaar 2018.

Verder verwijzen we nog naar de tabellen in de Programmabegroting 2018 waar de kosten van projecten en programma's plus de globaal toegerekende personele inzet zichtbaar is gemaakt.

Bijlagen

- a. Programmabegroting 2018 (versie 30 november).
- b. Bijdrage per provincie.

Programmabegroting Interprovinciaal Overleg 2018

t.b.v. vergadering IPO-bestuur 14 december 2017
t.b.v. Algemene Ledenvergadering 19 december 2017

1.	Inleiding, doelstelling Programmabegroting en leeswijzer	4
	<i>Inleiding</i>	<i>4</i>
	<i>Doelstelling en betekenis van de Programmabegroting</i>	<i>6</i>
	<i>Leeswijzer</i>	<i>7</i>
2.	Deel A IPO: van en vóór provincies	8
	<i>Belangenbehartiging, lobby- en communicatiestrategie</i>	<i>8</i>
	<i>Wat willen we in 2018 bereiken en wat gaan we ervoor doen?.....</i>	<i>8</i>
	<i>Unieke opgaven</i>	<i>8</i>
3.	Kerntaak 1. Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling, waaronder Waterbeheer	9
	<i>Omgevingsvisie (Wat willen we bereiken?).....</i>	<i>9</i>
	<i>Omgevingsvisie (Wat gaan we ervoor doen?).....</i>	<i>10</i>
	<i>Omgevingsrecht (Wat willen we bereiken?).....</i>	<i>11</i>
	<i>Omgevingsrecht (Wat gaan we ervoor doen?).....</i>	<i>12</i>
	<i>Waterbeheer (Wat willen we bereiken?).....</i>	<i>12</i>
	<i>Waterbeheer (Wat gaan we ervoor doen?).....</i>	<i>13</i>
	<i>Wat is daarvoor nodig?.....</i>	<i>14</i>
4.	Kerntaak 2. Milieu, energie en klimaat.....	15
	<i>Energie (Wat willen we bereiken?).....</i>	<i>15</i>
	<i>Energie (Wat gaan we ervoor doen?).....</i>	<i>17</i>
	<i>Vergunningverlening, toezicht en handhaving (Wat willen we bereiken?)</i>	<i>19</i>
	<i>Vergunningverlening, toezicht en handhaving (Wat gaan we ervoor doen?).....</i>	<i>20</i>
	<i>Wat is daarvoor nodig?.....</i>	<i>21</i>
5.	Kerntaak 3. Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden	22
	<i>Wat willen we bereiken?.....</i>	<i>22</i>
	<i>Wat gaan we ervoor doen?.....</i>	<i>23</i>
	<i>Wat is daarvoor nodig?.....</i>	<i>25</i>
6.	Kerntaak 4. Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	26
	<i>Wat willen we bereiken?.....</i>	<i>26</i>
	<i>Wat gaan we ervoor doen?.....</i>	<i>27</i>
	<i>Wat is daarvoor nodig?.....</i>	<i>29</i>
7.	Kerntaak 5. Regionale economie.....	30
	<i>Wat willen we bereiken?.....</i>	<i>30</i>
	<i>Wat gaan we ervoor doen?.....</i>	<i>31</i>
	<i>Wat is daarvoor nodig?</i>	<i>33</i>

8.	Kerntaak 6. Culturele infrastructuur en monumentenzorg.....	34
	<i>Wat willen we bereiken?.....</i>	<i>34</i>
	<i>Wat gaan we ervoor doen?.....</i>	<i>35</i>
	<i>Wat is daarvoor nodig?.....</i>	<i>36</i>
9.	Kerntaak 7. Kwaliteit van het openbaar bestuur	37
	<i>Wat willen we bereiken?.....</i>	<i>37</i>
	<i>Wat gaan we ervoor doen?.....</i>	<i>39</i>
	<i>Wat is daarvoor nodig?.....</i>	<i>41</i>
10.	Werkgeverszaken	42
	<i>Wat willen we bereiken?.....</i>	<i>42</i>
	<i>Wat gaan we daarvoor doen?.....</i>	<i>43</i>
	<i>Wat is daarvoor nodig?.....</i>	<i>43</i>
	<i>Bestuursbureau.....</i>	<i>44</i>
	<i>Wat willen we in 2018 bereiken en wat gaan we doen?.....</i>	<i>44</i>
	<i>Onze concrete doelen voor 2018 zijn.....</i>	<i>44</i>
	<i>Nieuwe werkwijze strategische projecten.....</i>	<i>45</i>
	<i>Doorontwikkeling en bedrijfsvoering.....</i>	<i>46</i>
11.	Deel B IPO: Financiën, doelmatig en doelgericht	48
	<i>Financiën.....</i>	<i>48</i>
	<i>Kanttekeningen en risico's.....</i>	<i>49</i>
12.	Bijlage A: IPO Programmabegroting 2018 en Meerjarenraming 2019-2021	51

1. Inleiding, doelstelling Programmabegroting en leeswijzer

Inleiding

Hierbij bieden wij u de Programmabegroting 2018 en de Meerjarenbegroting 2019-2021 aan. Het betreft een geheel nieuwe opzet van de IPO-begroting waarin ten opzichte van voorgaande jaren de IPO-organisatiebegroting op basis van input en de IPO-kassiersbegroting - doorsluizen van middelen - zijn geïntegreerd in één Programmabegroting. Een Programmabegroting die de inhoud van de interprovinciale samenwerking (de gedeelde beleidsopgaven) centraal stelt. We zien deze Programmabegroting als een eerste kwaliteitsimpuls van de Planning- & Controlcyclus (P&C-cyclus) in relatie tot de agenda van de interprovinciale samenwerking.

Ons bestuur heeft in het voorjaar van 2016 de ambitie uitgesproken een krachtige(re) en meer zichtbare speler te willen zijn in het politieke, bestuurlijke en maatschappelijke krachtenveld ten gunste van het aanpakken van de maatschappelijke opgaven.

Verbindende speerpunten

De inhoudelijke opgaven in de Programmabegroting 2018 komen voort uit de IPO-bestuursbesluiten en de ideeën en inspiratie die zijn opgedaan vanuit de ambtelijke organisaties in de provinciehuizen, de ambtelijke adviescommissies (AAC's), de bestuurlijke adviescommissies (BAC's), de Kring van Provinciesecretarissen en het IPO-bestuur. Er zijn daarbij een aantal opgaven die de diverse onderdelen van de voorgenomen acties met elkaar verbinden. Deze verbindende opgaven maken de losse draden van de ambities en kerntaken tot een hecht weefsel, dat staat voor provinciale betrokkenheid en oplossend vermogen. Wanneer deze begroting wordt doorgenomen zal duidelijk worden dat het hier niet gaat om één specifieke activiteit, maar om het skelet van onze activiteiten.

Het is daarom goed deze, voorafgaand aan het verschaffen van informatie over de begrotingsopzet en inhoud, neer te zetten:

Duurzaamheid: Naar een Duurzaam Nederland

Het begrip duurzaamheid is de dragende verbinding in deze Programmabegroting. De gezamenlijke provincies willen bij de uitvoering van hun taken bijdragen aan een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen, naar analogie van de Brundtland doctrine. Duurzaamheid is dan een begrip dat op alle zeven kerntaken van toepassing is. Alle opgaven, zoals die via de kerntaken ter hand worden genomen, worden vanuit dit perspectief opgepakt. Bij duurzame ruimtelijke ontwikkeling ligt dit wellicht voor de hand, maar ook bij regionale economie en de culturele infrastructuur is het centrale doel de op dit gebied liggende uitdagingen te verrichten op een wijze die niet alleen bestand is tegen de tand des tijds, maar ook bijdraagt aan het invullen van politiek-bestuurlijke opgaven.

Energietransitie: Naar Energieneutrale Provincies

Dit vormt een onderwerp dat ook dwars door alle activiteiten van provincies heen snijdt. De omslag naar een CO₂-neutrale energieopwekking vergt een onwaarschijnlijk grote inspanning op vrijwel alle terreinen van provinciale activiteit. Deze immense opgave kan alleen in partnerschap met gemeenten, het Rijk, de waterschappen, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en inwoners(vertegenwoordigers) succesvol worden afgerond. Het IPO heeft dan ook samen met de VNG en de Unie van Waterschappen een aanbod aan het kabinet gedaan tot daden te komen in deze complexe materie. Het komend jaar staat in het teken van de eerste stappen in de uitvoering.

Regiodeals zullen, met de inzet op een nationaal programma, moeten zorgen dat ambities in daden worden omgezet, en ook hier geldt dat dit alle terreinen van provinciale activiteit raakt. Tevens zal de realisatie van de inbreng van de provincies voor het Integrale Nationale Energie en Klimaatplan (INEK) prioriteit krijgen.

Leefomgeving: Groen, Concurrerend en Innovatief

De kwaliteit van de leefomgeving is een bepalende factor voor het functioneren van een samenleving. Provincies dragen hier actief aan bij op allerhande terreinen. Het IPO faciliteert dit proces, bijvoorbeeld door haar betrokkenheid bij de implementatie en opbouw van de Omgevingswet, die de dienstverlening aan de samenleving moet professionaliseren en digitaliseren, terwijl burgers sneller en adequater bediend worden; of bijvoorbeeld door inzet op de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), de Retaildeals en in het traject van de Omgevingsvisie. Met het aanbod van de gezamenlijke provincies voor de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) getiteld "Samen bouwen aan de toekomst van Nederland" agenderen de provincies hun primaire verantwoordelijkheid als het gaat om de inrichting van de fysieke leefomgeving. Ook in de mobiliteitsagenda staat de integrale benadering van opgaven in de leefomgeving centraal: een optimale bereikbaarheid van 'deur-tot-deur', een forse (én zichtbare) inzet op duurzaamheid, veiligheid, leefbaarheid en gezondheid.

Governance: 'Preach What We Practice'

Kortweg de nieuwe werkwijze, samenwerking HNP-IPO, Europa, zichtbaarheid twaalf provincies, 'Preach what we Practice'.

De moderne opgave heeft vaak een regionaal karakter. De traditionele sturingsmethode van de overheid, die sterk op hiërarchie is gebaseerd, voldoet daar niet meer aan. Het werken met maatschappelijke allianties, die op basis van gelijkwaardigheid opereren, slaat de maat. Het IPO wil in de komende periode de fase van experimenten op dit

gebied ontwikkelen tot het hanteren van deze werkwijze als gevestigde aanpak. Ook binnen het IPO zal de nieuwe werkwijze met een bestuurlijke kopgroep, opdrachtnemerschap bij de Kring van Provinciesecretarissen (KPS) en uitvoering door interdisciplinaire interprovinciale teams meer regel dan uitzondering worden. Dit zal ook repercussies hebben op de organisatievorm van het IPO, waarover later meer. Het IPO zal Europa meer en meer betrekken in haar nationale activiteiten. Dit betekent dat het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel (HNP) een echt onderdeel van het IPO wordt, voorportaal voor bestuurlijke besluitvorming en uitvoeringsorganisatie voor vastgestelde lobby en beleidsdoelen. Dit ook in lijn met de eerder geuite wens van het bestuur. Al deze activiteiten bij elkaar vergen een uitgekiend PR- en publiciteitsbeleid. Maatwerk is daarbij leidend, waarbij het imago, vloeiend meebeweegt met de eisen die elke individuele opgave stelt. Juist uit oogpunt van democratische legitimatie zal de positie van provincies bij het oplossen van regionale vraagstukken continue aandacht en betrokkenheid vergen. Geen andere instantie combineert immers de schaal van het vraagstuk met de democratische legitimatie.

Voor de leesbaarheid en een duidelijk overzicht is de Programmabegroting – geredeneerd vanuit deze verbindende opgaven van de gezamenlijke provincies – ingedeeld naar de zeven kerntaken.

Doorontwikkeling IPO

In september 2016 heeft ons bestuur daartoe 'groen licht' gegeven voor de doorontwikkeling van de IPO-samenwerking via een Plan van Aanpak met drie pijlers:

1. het Imago-spoor;
2. programmatisch werken; en
3. organisatie op orde.

Plus de opdracht te pionieren met nieuwe werkwijzen, het bouwen van nieuwe netwerken en het benutten van de potenties voor de samenwerking uit de (strategische) agenda's van de provincies (opdracht aan het IPO-bestuursbureau).

In 2017 is een goede start gemaakt met deze doorontwikkeling. De eerste vruchten daarvan zijn geplukt onder andere met de inzet en aanpak op 'het zijn van een krachtige speler' in de realisatie van het NOVI-aanbod en verdere uitwerking (programmatisch werken) en bij de totstandkoming en de vaststelling van het gezamenlijke aanbod kabinetsformatie. De herijking van de IPO-Meerjarenagenda heeft focus gebracht in de gedeelde beleidsopgaven en bijbehorende bestuurlijke en ambtelijke inzet. Verder is vanuit 'de basis op, orde' onder meer een nieuwe P&C-cyclus ingevoerd en zijn strategische denktanks en netwerkdialogen gestart.

IPO: Van en voor provincies

De ambities van provincies in de gezamenlijke aanpak van beleidsopgaves zijn hoog. Ons bestuur realiseert zich dat dit meer vergt van de provincies in de samenwerking. Extra stappen in de ingezette doorontwikkeling zijn nodig. Ons bestuur zal zich over de bijbehorende aanscherping en versnelling van de doorontwikkeling van de samenwerking en dus ook de IPO-organisatie in het najaar 2017 uitspreken. De maatschappelijke opgaven en het huidige politiek-bestuurlijke krachtenveld onderstrepen dat de samenwerking in IPO-verband zich krachtig zal moeten ontwikkelen naar een netwerkagenda en -organisatie, die flexibel, vaardig en vitaal is. Een IPO van én voor provincies. De invloed van een en ander op de Programmabegroting 2018 zullen wij later kunnen bepalen en zal een beslag krijgen in een wijziging van de Programmabegroting 2018.

Doelstelling en betekenis van de Programmabegroting

De Programmabegroting is het kaderstellende instrument (budgetrecht) voor de Algemene Vergadering (AV). Hierin worden de keuzes vastgelegd voor de inzet van de financiële middelen die de gezamenlijke provincies ter beschikking stellen voor de realisatie van de afgesproken doelen.

In de Programmabegroting wordt bepaald wat de provincies via het IPO willen bereiken, wat daarvoor wordt gedaan en welke financiële middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. Ons bestuur stelt de Programmabegroting op, de AV keurt het goed. Het IPO-bestuur werkt aan een verbetering van de P&C-cyclus, zoals toegelicht bij de behandeling van de Jaarrekening en het Jaarverslag in de vergadering van de AV van 18 mei 2017. In de jaarstukken wordt uiteindelijk eindverantwoordelijkheid afgelegd over de uitvoering van de ambities, zoals verwoord in de Programmabegroting en eventuele bijstellingen. Daarin wordt aangegeven in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd en wordt verantwoording afgelegd over de inzet van de financiële middelen. Dit document vormt de basis voor de controlerende rol van de AV.

Provincies hebben te maken met wettelijke vormeisen voor de Programmabegroting, zoals het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Voor de vereniging IPO zijn deze vormeisen niet van toepassing.

In het kader van de verbetering van de P&C-cyclus hebben wij het voornemen om -waar mogelijk- de structuur te volgen van de provinciale begrotingen.

De Programmabegroting 2018 kent als peildatum 1 juli 2017. Dit houdt in dat in de ramingen rekening is gehouden met de structurele financiële doorwerking van besluiten die tot die datum genomen zijn of reeds onderweg waren voor besluitvorming door ons bestuur¹. Tevens is in de ramingen rekening gehouden met de effecten van de nieuwe Cao provincies en het Pensioenakkoord.

In het hoofdstuk Financiën vindt u een nadere uitwerking van de uitgangspunten van de financiële begroting. Eén van de doelstellingen van de doorontwikkeling van het IPO is dat de Programmabegroting opgesteld is op basis van de principes van resultaatgericht werken.

¹ Zie hiervoor de toelichting bij deel B, IPO: Financiën, doelmatig en doelgericht

De bestuurlijke opdracht is leidend, doelen zijn duidelijk, resultaten en activiteiten zijn specifiek en de benodigde middelen zijn bekend.

Nieuwe beleidsvoorstellen zullen specifiek worden toegelicht, evenals overige substantiële wijzigingen in uitgaven of inkomsten. De Programmabegroting 2018 is de eerste IPO-begroting die in deze vorm is samengesteld. Verbeteringen zijn er onmiskenbaar. Daaraan werken we verder, doorontwikkeling en verbetering vergen echter tijd. Het IPO-bestuur ziet deze Programmabegroting als een duidelijke belangrijke verbeterstap.

Leeswijzer

Deze Programmabegroting is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van ons bestuur. De inhoudelijke opgaven zijn daarbij leidend. Overkoepelend gelden voor 2018 vier verbindende speerpunten:

1. Duurzaamheid: 'Naar een Duurzaam Nederland';
2. Energietransitie: 'Naar Energieneutrale Provincies';

3. Leefomgeving: 'Groen, Concurrerend en Innovatief'; en
4. Governance: 'Preach What We Practice'

Vanuit deze verbindende speerpunten zijn de opgaven en taken voor 2018 ondergebracht bij de zeven kerntaken (Kompas 2020). Hier vanuit wordt 'gestuurd, gemonitord en verantwoord' (planning & control) op de beleidsopgaves, zoals die in gezamenlijkheid zijn geagendeerd en in IPO-samenwerking worden uitgevoerd.

Dit maakt deze begroting herkenbaar met de begrotingsopbouw van elke provincie afzonderlijk. Apart wordt nog stilgestaan bij de drie 'unieke opgaven' die het IPO-bestuur in het najaar van 2016 had aangemerkt als 'unieke opgave'. Dit was hoofdzakelijk gezien vanuit het gezamenlijke belang, en ook voor het begin van een nieuwe (samen)werk(ings)wijze.

Vanuit de zeven kerntaken worden de gezamenlijk afgesproken doelen geformuleerd, alsmede de inzet die nodig is om die te bereiken. Dit is het hart van de begroting en is in lijn gebracht met de drie W-vragen:

Wat willen we bereiken?	doelen
Wat gaan we ervoor doen?	activiteiten en resultaten
Wat mag het kosten?	middelen

Deel A van de begroting betreft de beleidsbegroting en bijbehorende onderdelen. Deel B is de financiële vertaling en vormt daarmee de financiële begroting.

2. Deel A IPO: van en vóór provincies

Belangenbehartiging, lobby- en communicatiestrategie

De lobby- en communicatiestrategie van het IPO richt zich primair op het realiseren van de lobby- en beleidsbeïnvloedingsdoelen uit de unieke opgaven en meerjarenagenda's van de provincies en op het stevig positioneren van de inzet van de gezamenlijke provincies op deze beleidsthema's bij de relevante stakeholders.

Wat willen we in 2018 bereiken en wat gaan we ervoor doen?

Verstevigen van de betekenis van lobby en communicatie als middel in zowel belangenbehartiging als realisatie van de interprovinciale beleidsopgaven.

Om onze invloed en gezag als belangenbehartiger te vergroten is prioritering noodzakelijk. Op basis van de Meerjarenbegroting worden drie à vier onderwerpen geselecteerd, die het brandpunt vormen van de lobby- en communicatie-inzet voor de komende periode. De selectie wordt voorgelegd aan het IPO-bestuur.

Voor deze onderwerpen wordt een strategisch lobby- en communicatieplan opgesteld, met daarin per dossier een heldere kernboodschap, de lobbydoelen en de wijze waarop deze behaald gaan worden. Hierbij merken we op dat zichtbaarheid een middel is om onze doelen te bereiken. Er wordt een communicatiekalender opgesteld en uitgevoerd, waarin going concern-taken en events worden opgenomen.

Hiermee helpen we de (door het IPO-bestuur aangegeven) voor de provincies te behartigen belangen en te realiseren doelstellingen waar te maken.

Met nieuwe werkvormen als dialoog-café's benutten we de interactie met stakeholders om uitnodigend en proactief maatschappelijke vraagstukken te bespiegelen en ondersteunend en uitnodigend te laten zijn voor de benodigde samenwerking binnen de kernthema's.

Unieke opgaven

Een aantal maatschappelijke opgaven is door ons bestuur betiteld als Unieke Opgaven. Het betreft opgaven waar we als provincies een bestuurlijk majeure betekenis aan toekennen (agendazet-tend) en dientengevolge binnen de betrokken kerntaken de ambities en acties prioriteren. De beleidsmatige synergie en integrale aanpak is geoperationaliseerd in een programmatische werkwijze.

Het gaat om de volgende opgaven:

- 'Provinciaal aanbod Samen bouwen aan de toekomst van Nederland'; dit aanbod is een bijdrage aan het rijk bij het opstellen van een integrale Nationale Omgevingsvisie (NOVI);
- 'Investeringsagenda naar een Duurzaam Nederland', zijnde het aanbod voor de kabinetsformatie;
- 'Vernieuwing Omgevingsrecht': dat bestaat uit de bestuurlijke inzet bij het tot stand komen van de Omgevingswet en afgeleide regelgeving, alsmede de aanpak van de implementatie van de Wet bij de provincies.

De doorwerking van de doelen en aanpak van deze unieke opgaven zijn herkenbaar in de betrokken zeven kerntaken. Deze zijn hierna uitgewerkt in de hoofdstukken 3 tot en met 9.

3. Kerntaak 1. Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling, waaronder Waterbeheer

De provincies hebben een wettelijke taak om te bepalen op welke wijze hun omgeving is ingericht. De interprovinciale samenwerkingsagenda kent een aantal gedeelde opgaves. De (unieke) opgave Nationale Omgevingsvisie (NOVI). De inzet op een klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke inrichting in 2050. De invulling van de verantwoordelijkheid voor het landschap, Natuurnetwerk Nederland en de programmering van ruimtelijke ontwikkelingen. De (unieke) opgave van de energietransitie en daarbij behorende vraagstukken rond de ruimtelijke impact. Tenslotte zijn provincies verantwoordelijk voor de aanpak van de maatschappelijke opgave leegstand.

In duurzame ruimtelijke ontwikkeling is **het IPO** belangenbehartiger van de twaalf provincies. We bevorderen het innemen van gezamenlijke standpunten, waarmee we het beleid bepalen en/of beïnvloeden. We overleggen daartoe ook met andere overheden, bedrijfsleven en belangenorganisaties, lobbyen in Den Haag en Brussel en bevorderen kennisuitwisseling.

Omgevingsvisie (Wat willen we bereiken?).....

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

De nieuwe Omgevingswet verplicht het rijk tot het opstellen van een integrale Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Voor de provincies wordt dit een belangrijk document, omdat daarin het lange-termijnbeleid voor de fysieke leefomgeving wordt vastgelegd.

Via de IPO-inzet (unieke opgave) wordt proactief en agendazettend input geleverd. In het najaar van 2016 hebben we een eigen aanbod voor de NOVI gepresenteerd. Input leveren we op drie prioritaire thema's:

1. *energietransitie*: op welke wijze we gaan bijdragen aan het behalen van de Parijse klimaatdoelstellingen;
2. *stedelijke omgeving, groei en krimp*: op welke wijze we willen werken aan aantrekkelijke steden en regio's en versterking van de leefkwaliteit voor alle Nederlanders; en
3. *internationalisering*: doel is NOVI-opgaven in internationaal perspectief plaatsen en daarmee bijdragen aan

(economisch) krachtige leefbare regio's. Daarbij realiseren we ons dat de opgaven zich niet beperken tot de landsgrenzen en dat internationalisering zich ook, maar niet alleen, richt op de grensregio's. Daarbij onderzoeken we of we kansen laten liggen. Zo ja, waar en welke?

Verder zullen er door ons bouwstenen worden aangereikt voor de vier strategische thema's die door het rijk voor de NOVI zijn benoemd:

1. economie;
2. verstedelijking en bereikbaarheid;
3. klimaat en energie; en
4. leefomgeving.

Het IPO ontwikkelt verder een handelingsperspectief en een instrumentarium om de NOVI te realiseren. Dit wordt door ons vertaald naar te maken afspraken met het rijk. Het doel daarbij is dat decentrale overheden de regionale gebiedsaanpakken tot een succes kunnen maken. Daartoe zet het IPO in op optimale afstemming en rolverdeling tussen de verschillende overheden en schaalniveaus.

Omgevingsvisie (Wat gaan we ervoor doen?).....

Inbreng voor de Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Prioritaire thema Energietransitie

In 2018 gaan we de potentie voor energieopwekking inzichtelijk maken. Dit doen we via energielandschappen: uitgaande van de regionale energiestrategieën brengen we de ruimtelijke consequenties en meekoppelkansen in beeld en ontwikkelen we bijbehorende scenario's.

We gaan een kennisnetwerk opbouwen, mede gericht op het versterken van de samenwerking tussen de beleidsvelden Ruimte en Energie.

We ontwikkelen als inbreng in het rijkstraject een visie op de strategische opgave: 'Naar een klimaatbestendige en klimaatneutrale samenleving' uit NOVI deel 1'.

In 2018 ontwikkelen we in nauwe samenwerking met de bestaande Community of Practice (CoP) provinciale afwegingskaders of -ladders. Daarmee kan de ruimtelijke ontwikkeling worden gestuurd, kunnen private initiatieven worden beoordeeld op hun inpasbaarheid en kan gelegenheidsplanologie worden voorkomen. Hiervoor zijn minimaal drie bijeenkomsten voor de CoP nodig, waaraan leden van de commissies DROW, Vitaal Platteland en Energie gezamenlijk deelnemen.

In 2019 ligt het accent meer op concreet handelingsperspectief, via het maken van bestuursafspraken met het rijk, het sluiten van coalities of het ontwikkelen van instrumenten.

Prioritaire thema Stedelijke omgeving, Groei en Krimp

In 2018 werken we een visie op verstedelijking uit. We gebruiken daarvoor de diversiteit aan regionale aanpakken. We brengen dit in een nationaal programma binnen de NOVI.

Het gaat daarbij vooral om herstructurering, verduurzaming, bereikbaarheid, cohesie en investerings

strategieën. We ontwikkelen voorts een provinciale visie op de strategische opgave 'Naar een toekomstbestendige en bereikbare woon- en werkomgeving', uit NOVI deel 1.

We zetten in samenwerking tussen provincies en gemeenten een innovatie- en kennisnetwerk op, waarin ideeën worden ontwikkeld voor kansrijke strategieën en nieuwe handelingsperspectieven bij binnenstedelijke gebiedstransformaties.

In 2019 zal het accent meer komen te liggen op een concreet handelingsperspectief.

Prioritaire thema Internationalisering

In 2018 werken we een visie uit op de kansen van de ABC-delta, dat is de Noordwest Europese Deltametropool, voor het doorontwikkelen van een internationaal vestigingsklimaat. We sluiten hierbij aan bij initiatieven van andere partijen, zoals VNO-NCW. Verder werken we een agenda uit, gericht op grensoverschrijdende economische uitwisseling. Die richt zich op samenwerking en het wegnemen van belemmeringen voor de economie onder het motto 'harde grenzen zachter maken'.

Verder borgen we de kansen die internationalisering biedt bij de visieontwikkeling op de twee andere sporen en de strategische opgaven uit NOVI deel 1.

In 2019 zal het accent meer komen te liggen op concreet handelingsperspectief.

IPO-inbreng bij overige strategische opgaven uit NOVI deel 1

In 2018 ontwikkelen we, samen met betrokkenen van de kerntaken Regionale

Economie en Vitaal Platteland, een provinciale visie op de strategische opgaven 'Naar een duurzame en concurrerende economie' respectievelijk 'Naar een waardevolle leefomgeving'.

Omgevingsrecht (Wat willen we bereiken?).....

Vernieuwing Omgevingsrecht

De vernieuwing van het Omgevingsrecht via de Omgevingswet is een belangrijk dossier, dat de provincies in de uitoefening van al haar kerntaken raakt.

Daarmee is het unieke opgave mede omdat deze Wet, naast de rol en het bijbehorende instrumentarium van provincies in hun verantwoordelijkheid, ook een gedrags- en cultuurverandering vereist van provinciale organisaties. Om dat te bereiken is een meerjarig implementatieprogramma Omgevingswet vastgesteld met een daarvoor verantwoordelijke interprovinciale programma-organisatie. Dit alles gericht op een succesvolle implementatie van de Omgevingswet door de provincies in 2019.

In dit project wordt:

1. op landelijk niveau samengewerkt in de Programmaraad met de VNG en het Rijk;
2. ondersteuning geboden aan de provincies voor de implementatie van de Wet in de provincies; en
3. samen met de provincies bijeenkomsten georganiseerd ter bevordering van het goede implementatieproces. Tevens wordt meegewerkt aan het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en wordt de besluitvorming voorbereid voor de twee aan de provincies toegewezen informatiehuizen (natuur en externe veiligheid).

De Wet is nog niet afgerond: diverse aanvullingswetten, AMvB's en een Invoeringswet komen momenteel tot stand. Het IPO wil bereiken, dat in het

nieuwe stelsel de provincies in staat worden gesteld hun wettelijke taken en bevoegdheden in de fysieke leefomgeving optimaal te kunnen vervullen. Sturing kunnen geven via de activiteiten waarvoor provincies bevoegd gezag zijn, en sturing kunnen geven op de taak- en bevoegdheidsuitoefening van gemeenten en waterschappen.

Terugdringen leegstand, retail-agenda

We willen de leegstand van kantoren, winkels, woningen, vrijvallende agrarische bebouwing en bedrijventerreinen terugdringen.

We willen daarmee ook de in oktober 2016 afgesloten Provinciale Retaildeals waarmaken. In deze Retaildeals nemen de provincies de regie in de regionale samenwerking en afstemming. Ze zetten (ruimtelijke) instrumenten in om vitale en toekomstbestendige winkelgebieden te realiseren en winkelleegstand tegen te gaan en te voorkomen.

Ruimtelijke samenhang Natuur-netwerk Nederland en landschap

Nu het Natuurnetwerk Nederland is herbegrensd willen we meer aandacht voor de ruimtelijke bescherming en ontwikkeling van het natuurnetwerk en de daarin gelegen Natura2000-gebieden.

Verder streven we naar meer aandacht voor de ontwikkeling en behoud van het landschap, ook met het oog op de ruimtelijke inpassing van de wateropgaven en de energietransitie, in combinatie met verduurzaming van de landbouw.

Omgevingsrecht (Wat gaan we ervoor doen?).....

Vernieuwing Omgevingsrecht

De activiteiten van het IPO bestaan voor deze unieke opgave vooral uit lobby en beleidsbeïnvloeding (onder andere via de consultaties) en onderhandelen. Dit speelt zich steeds af rond de Invoeringswet, diverse aanvullingswetten en AMvB's (besluiten):

- voorjaar 2018 wordt het advies van de Raad van State verwacht op de ontwerp-Invoeringswet, de ontwerp-Aanvullingswet Natuur en de vier ontwerp-Algemene Maatregelen van Bestuur;
- in 2018 liggen de Aanvullingsbesluiten Bodem en Geluid vervolgens voor consultatie voor;
- daarnaast is mogelijk een lobby richting Tweede Kamer nodig voor de Aanvullingswetten Bodem en Geluid die in 2018 in het parlement behandeld worden;
- wellicht dat in 2018 ook het Aanvullingsbesluit Natuur en het Invoeringsbesluit nog ter consultatie worden aangeboden.

Verder geven we uitvoering aan het programmaplan Implementatie Omgevingswet, met onder andere de informatiehuizen. Met betrekking tot het meerjarig Implementatieprogramma zal uitvoering worden gegeven aan de jaarschijf 2018. De datum van inwerkingtreding van de Wet zal van invloed zijn op de inzet en de in 2018 te behalen resultaten.

Terugdringen leegstand, retail-agenda

We maken een kennisprogramma om de verschillende manieren om leegstand aan te pakken op de kaart te zetten

Eind 2018 organiseren we een leegstandscongres, bedoeld als katalysator om provincies en stakeholders verder in beweging te

krijgen.

Verder geven we op verschillende manieren invulling aan kennisuitwisseling en inspiratiesessies.

De provinciale Retaildeals vormen de start van een gezamenlijk traject van de provincies met de andere partijen achter de Retailagenda, waarin partijen leren van elkaar, elkaar ondersteunen en naar elkaar toe groeien in een netwerk gericht op kennisuitwisseling en -opbouw.

Ruimtelijke samenhang Natuur-netwerk Nederland en landschap

In 2018 beschikken we over een inventarisatie van de provinciale aanpak van het landschapsbeleid vanuit alle provincies. Op grond van die inventarisatie zal een gezamenlijk afwegingskader of -ladder worden ontwikkeld. Daarmee kan elke provincie de ruimtelijke ontwikkeling van landschap afgewogen sturen en private initiatieven beoordelen op hun inpasbaarheid, zodat gelegenheidsplanologie wordt voorkomen. Betrokken bestuurders (Ruimte en Natuur) zullen medio 2018 over deze aanpak een besluit nemen.

Waterbeheer (Wat willen we bereiken?).....

Bestuursakkoord Water 2.0

We willen bereiken dat de ruimtelijke inrichting van Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is.

Op die manier kan een ingeschatte schade van 71 miljard euro in 2050, vanwege

We willen bereiken dat de ruimtelijke inrichting van Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is

wateroverlast, droogte, hitte-stress en bodemdaling, worden voorkomen. We willen hiertoe in het Bestuursakkoord Water 2.0 bestuurlijke afspraken maken met de ministeries van I&M, EZ, en VWS en UvW, VNG, VEWIN en andere maatschappelijke partijen.

Die afspraken moeten wat ons betreft gaan over de gezamenlijke aanpak van diverse wateropgaven die het gevolg zijn van klimaatverandering.

We willen de afspraken niet alleen over de inhoud maken (ruimtelijk of technisch, collectief of individueel), maar ook over de financiering. Streven daarbij is waterbewust gedrag van alle grondgebruikers en tegelijk het genereren van voldoende financiële middelen om de opgave te bekostigen.

Drinkwatervoorraden

Vanwege onze verantwoordelijkheid voor het grondwaterbeheer willen we bereiken dat we samen met de drinkwaterbe-

drijven een verkenning uitvoeren naar de benodigde aanvullende strategische drinkwatervoorraden.

Ondergrond

We willen in 2018 bereiken dat de rol van provincies bij de integrale ruimtelijke afweging tussen activiteiten in de ondergrond, met name die van mijnbouwactiviteiten en de openbare drinkwatervoorziening, in de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) wordt geborgd.

Waterkwaliteit

We willen bereiken dat de gezamenlijke inzet van de provincies in het verbeteren van de waterkwaliteit in Nederland effect heeft. Dit krijgt onder meer uitwerking via de plattelandsontwikkelingsprojecten, het Deltaplan agrarisch waterbeheer en door grondwatervoorraden voor de drinkwatervoorziening ruimtelijk te beschermen.

Waterbeheer (Wat gaan we ervoor doen?).....

Bestuursakkoord Water 2.0

De inzet op een akkoord op een klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke inrichting met de veelheid aan partijen is een ambitieuze opgave. Wij zetten in op een akkoord in 2018. Dat betekent dat ons bestuur, na besluitvorming in de afzonderlijke colleges van Gedeputeerde Staten, tot ondertekening van het Bestuursakkoord Water 2.0 kan overgaan. Het afsluiten van het Bestuursakkoord Water vergt veel onderhandelingsinzet in combinatie met een gerichte lobby richting maatschappelijke organisaties.

En verder

De provincies richten zich in IPO-verband op de volgende 'reguliere' onderwerpen:

- Informatiehuis Water (IHW) en Deltaprogramma;
- Ontwikkelprogramma Regionale Keringen;

- Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA); en
- Ondersteuning Stichting Schilthuisfonds.

Communicatie en lobby

Om de inzet van de twaalf provincies op de hierboven genoemde dossiers en doelstellingen meer kracht bij te zetten en prominenter voor het voetlicht te brengen, zullen verschillende communicatieinstrumenten - al naar gelang doelgroep en beoogd resultaat of effect - worden ingezet. Basis hiervoor is een communicatiejaaroverzicht.

We communiceren aan de hand van kernboodschappen, die door het IPO-bestuur worden vastgelegd. Kern is, dat provincies samen met andere partijen gaan voor een integrale aanpak van maatschappelijke opgaven die raakvlak hebben met de kerntaken van de provincies. We vragen het rijk de provincies daarin optimaal te faciliteren, om deze integrale aanpakken mogelijk te maken.

We maken zo veel mogelijk gebruik van bestaande communicatiekanalen, van bestaande en nieuwe allianties en (indien gewenst) gerichte acties richting de media om de inzet van de

gezamenlijke provincies verder te brengen. De lobbyinzet en concrete activiteiten richting parlement zullen in lijn zijn met de communicatie-inzet.

Wat is daarvoor nodig?.....

Tabel: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling waaronder waterbeheer

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		462.000	462.000	187.000	187.000
Incidenteel		396.000	143.000	-	-
Inzet IPO		858.000	605.000	187.000	187.000
<i>Inzet Provincies in fte</i>					
		2,00	-	-	-
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	1.721.000	776.500	776.500	776.500	776.500
Incidenteel	-	1.541.000	941.000	-	-
Totaal	1.721.000	2.317.500	1.717.500	776.500	776.500

4. Kerntaak 2. Milieu, energie en klimaat

De provincies zorgen ervoor dat de omgeving veilig en schoon is. Zo werken zij samen met onder meer gemeenten aan een schone lucht en bodem en wordt toegezien op de veiligheid in het transport van gevaarlijke stoffen. Vanuit de zorg voor gezondheid, veiligheid en een duurzame leefomgeving maken de provincies gebruik van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). Prominent in de VTH-aanpak is de verantwoordelijkheid voor de zogeheten BRZO-bedrijven (Besluit Risico's Zware Ongevallen).

Daarnaast hebben alle provincies klimaat- en energiebeleid. Ze stimuleren de productie van duurzame energie en beschermen ons landschap tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Het IPO is voor deze kerntaak belangenbehartiger van de twaalf provincies. We bevorderen het innemen van gezamenlijke standpunten, waarmee we het beleid (mede) bepalen en/of beïnvloeden. We overleggen daartoe ook met andere overheden, bedrijfsleven en belangenorganisaties, we lobbyen in Den Haag en Brussel en we bevorderen kennisuitwisseling. De aanpak Energietransitie is een unieke opgave.

Energie (Wat willen we bereiken?).....

Energietransitie als unieke opgave

We willen bereiken dat er een stevige positie voor provincies in de Energietransitie komt.

Zowel in het NOVI-aanbod (oktober 2016) als in de 'Investeringsagenda naar een Duurzaam Nederland' (maart 2017) hebben de gezamenlijke provincies ingezet op een Nationaal Programma Energietransitie waarmee we in 2050 energieneutraal zijn, met krachtige en verbindende regie op nationaal niveau en een stevige verankering in de regio via regionale energiestrategieën.

We positioneren de provincies stevig bij het organiseren van de aanpak van regionale energiestrategieën.

Zowel het NOVI-aanbod als de Investeringsagenda zijn positief ontvangen. Op basis van deze inzet is het IPO met het rijk overeengekomen (juni 2017) dat het rijk in samenwerking met de decentrale overheden het Integrale Nationale Energie en Klimaatplan (INEK) uitwerkt.

Dit is de Nederlandse uitwerking van het Klimaatakkoord van Parijs. Het concept-INEK zal op 1 januari 2018 en de definitieve versie op 1 januari 2019 aan Europa worden verzonden.

Het IPO coördineert de uitwerking namens de gezamenlijke provincies. Daarbij willen de gezamenlijke provincies bereiken dat er een stevige positie voor provincies in de Energietransitie komt, zowel met organiserend vermogen bij de aanpak van regionale energiestrategieën als met inhoudelijke bijdragen aan de thematische transitiepaden vanuit de kerntaken.

Het gaat bij de inhoudelijke transitiepaden om Kracht & Licht, Lage Temperatuur Warmte, Hoge Temperatuur Warmte, Mobiliteit, Voedsel & Natuur en het doorsnijdende transitiepad Ruimte en Governance. De ambitie voor Energietransitie raakt daarmee de provinciale kerntaken VTH (energiebesparing bij bedrijven via toezicht en handhaving), Regionale Economie (Innovatie, Invest-NL en arbeidsmarkt en onderwijs), Mobiliteit (duurzame mobiliteit), Vitaal Platteland (landschap, broeikasgassen) en Duurzame Ruimtelijke ontwikkeling en Water (NOVI en Omgevingswet).

Om die reden komt de inzet ook terug bij deze delen van de Programmabegroting.

Het IPO ondersteunt de provincies bij het realiseren van deze ambities en zet in op de gewenste randvoorwaarden om de ambities waar te kunnen maken. Het IPO coördineert, deelt kennis en behartigt op nationaal niveau de belangen van de provincies.

Kennisdeling en coördinatie verloopt via de ambtelijke en bestuurlijke adviescommissies en via kennisbijeenkomsten. De belangenbehartiging is gericht op de ministeries EZ, I&M, BZK en de SER, de Tweede Kamer en EU.

Transitiepad Kracht & Licht

Via dit transitiepad vindt de verduurzaming van de elektriciteitsmarkt plaats. De provincies hebben groot belang bij de systeemkeuzes en de innovatieagenda. Het IPO borgt, dat provincies via de omgevingsvisies en -verordening zeggenschap krijgen over de systeemkeuzes en over de plaatsing van hernieuwbare energie, zowel boven als onder de grond.

Wat betreft innovatie hebben provincies belang bij een innovatieagenda op rijksniveau, die goed aansluit bij de innovatiekansen in de provincies. Het gaat om stimulering vanuit het Rijk via bijvoorbeeld Invest-NL, of om een subsidiesystematiek die meer ruimte biedt voor innovatie. Het IPO coördineert voor de gezamenlijke provincies daartoe een aanbod op Innovatie en Energie, alsmede een standpunt over de innovatieagenda van het Rijk, en de instrumenten waarmee het Rijk innovaties stimuleert (bijvoorbeeld de SDE+).

Transitiepad Lage Temperatuur Warmte

Via dit transitiepad is de verduurzaming van de gebouwde omgeving georganiseerd. Gemeenten hebben het primaat waar het gaat om keuzes in de energievoorziening per wijk. De systeemkeuzes die hiervoor nodig zijn liggen bij provincies via de provinciale omgevingsvisie en warmteplannen. Het IPO zal de rol van de provincies borgen op het gebied van systeemkeuzes en dit belang via de provinciale omgevingsvisies helpen verankeren.

Dit loopt via de bestuurlijke Warmtetafel (Weber en Van Dijk), de stuurgroep Warmtetafel en de stuurgroep Aardgasvrije Wijken.

Transitiepad Hoge Temperatuur Warmte

Het transitiepad Hoge Temperatuur Warmte is gericht op verduurzaming van de industrie. De provincies moeten bijdragen aan 1,5% energiebesparing per jaar. Dit kan via de rol in de energiebesparing bij bedrijven: provincies zijn bevoegd gezag vanuit de Wet Milieubeheer en de Energie-Efficiency Richtlijn (EED). Vanuit de rol in de regionale economie zetten provincies via dit spoor ook in op het creëren van werkgelegenheid via duurzame banen en het koppelen van arbeidsmarkt en onderwijs, zodat goed geschoold personeel vrijkomt voor deze banen. In het kader van het Nationaal Energieakkoord hebben de provincies ook de verantwoordelijkheid op zich genomen inzet te leveren op toezicht en handhaving, voor energiebesparing bij bedrijven via de Wet Milieubeheer (zie hieronder bij kopje Nationaal Energie Akkoord (NEA)).

Transitiepad Duurzame Mobiliteit

Voor het transitiepad Duurzame Mobiliteit streven de provincies naar verduurzaming van mobiliteit, als eigenaar van de provinciale wegen, als concessieverlener van bussen en voor innovaties, zoals smart mobility. In gezamenlijkheid doen provincies dit via de rapportage Convenant Zero Emissie Busvervoer 2018, de rapportage Convenant Asphalt en de rapportage Opschaling voorbeelden elektrisch vervoer, smart mobiliteit, led etc. Dit transitiepad is verder uitgewerkt onder kerntaak 4.

Transitiepad Voedsel en Natuur

Het vijfde transitiepad Voedsel en Natuur is voor provincies relevant vanuit de provinciale rol in de landbouw, natuur en landschap. We streven naar beperking van de uitstoot van broeikasgassen vanuit de landbouw, wat goed past bij de verduurzaming van de landbouw.

De maatregelen voor beperking van CO₂ kunnen conflicteren met het huidige natuurbeleid, en hernieuwbare energie-technieken hebben aanzienlijke landschappelijke consequenties. Dit moet goed worden afgewogen.

Om de provinciale belangen te behartigen wordt de inzet en de lobby richting het Rijk uitgewerkt vanuit het IPO-beleid voor verduurzaming van de landbouw en de IPO-landschapsagenda.

Ruimtelijke invulling

In het NOVI-aanbod (2016) hebben de provincies aangeboden de regionale energiestrategieën via de provinciale omgevingsvisies te realiseren. Dit moet in verbinding met de Nationale en gemeentelijke Omgevingsvisies worden georganiseerd. Op die manier krijgen we 'nieuwe energielandschappen'. We willen bereiken dat de Omgevingswet de provincies voldoende instrumenten biedt. De inzet van de provincies op dit transitiepad komt uit de al lopende trajecten op NOVI, en Omgevingswet.

Nationaal Energie Akkoord (NEA)

Provincies nemen deel aan het NEA en hebben hierbinnen verantwoordelijkheid genomen voor:

- de resultaatverplichting om de opstelling van 6.000 MW wind op het land ruimtelijk mogelijk te maken, en een inspanningsverplichting voor de realisatie van 6.000 MW opgesteld vermogen voor 2020;
- het opstellen van provinciale warmteplannen; en
- inzet te leveren op toezicht en handhaving, voor energiebesparing bij bedrijven via de Wet Milieubeheer.

Voor het vervolg van het NEA streven de provincies naar een Nationaal Programma Energietransitie, waarin regionale energiestrategieën met krachtige en verbindende regie onder regie van decentrale overheden worden opgesteld. Als IPO zorgen we ervoor dat de lijnen kort worden gehouden en de provinciale belangen binnen de SER goed worden vertegenwoordigd. Namens de twaalf provincies nemen we deel aan de Borgingscommissie Nationaal Energieakkoord en aan het High Level Overleg van de SER.

Energie (Wat gaan we ervoor doen?).....

Uitwerken Integrale Nationale Energie en Klimaatplan (INEK)

In 2018 werken we samen met het Rijk, de VNG en UvW het INEK uit en blijven we inzetten op een Nationaal Programma Energietransitie waarin de provincies een stevige positie hebben via de regionale energie strategieën. In dit kader leveren we als IPO een aanpak regionale energie strategieën en formuleren we op basis van one pagers de inzet van gezamenlijke provincies op de transitiepaden. De inzet op een Nationaal Programma Energietransitie verloopt in overleg met de ministeries EZ, BZK en I&M en de SER waaraan de huidige Borgingscommissie van het Nationaal Energieakkoord is verbonden.

Regionale Energie Strategieën

De Regionale Energie Strategieën geven aan op welke manier de regio maximaal kan bijdragen aan de realisatie van de transitiepaden en daarmee de klimaatdoelen van Parijs.

Het IPO ondersteunt de totstandkoming van de Regionale Energie Strategieën. We doen dit door het opstellen van een projectplan Regionale Energie Strategieën, in samenwerking met de koepels VNG en UvW en de ministeries EZ, I&M en BZK. Daarbij creëren we een landsdekkend netwerk van energiestrategieën en onderlinge samenwerking. Door de uitvoering regionaal te organiseren versnellen decentrale overheden de transitie.

De inhoudelijke bijdrage formuleren we in one pagers en actieprogramma's – waaronder de opschaling van goede voorbeelden - per transitie-pad.

Per transitiepad onderneemt het IPO de volgende acties waarmee de one pagers worden uitgevoerd. Per transitiepad is een AAC E-lid portefeuillehouder ondersteund vanuit het IPO door een teamlid Energie.

One pagers en actieprogramma's per transitiepad:

Kracht & Licht

- Het IPO formuleert in het eerste kwartaal 2018 de inzet op de rol van de provincies via de provinciale omgevingsvisie en warmteplannen op systeemkeuzes elektriciteit. Hierbij leggen we de koppeling met de Omgevingswet.
- Het IPO creëert eerste kwartaal 2018 een aanbod provinciale innovatieprojecten voor Invest-NL.
- Het IPO creëert eerste kwartaal 2018 de inzet voor een innovatieagenda en instrumentarium voor innovatie in de regio.
- Het IPO organiseert eerste of tweede kwartaal 2018 een bijeenkomst voor kennisdeling tussen provincies.

Lage Temperatuur Warmte

1. Eerste kwartaal 2018 de stand van zaken provinciale warmteplannen .
2. Eerste kwartaal 2018 een analyse verduurzaming van de warmtevoorziening in regionale systemen, in het kader van kennisdeling tussen de provincies.
3. Eerste kwartaal 2018 formuleren we een standpunt over randvoorwaarden voor systeemkeuzes in de verduurzaming van de warmtevoorziening in de gebouwde omgeving. Dit standpunt brengt het IPO in via de Warmtetafel. Eveneens in het eerste kwartaal 2018 formuleren we een standpunt over eigendom van warmtenetten en daarmee financiering. Dit standpunt brengt het IPO in bij de ministeries en Tweede Kamer voor de Warmte- en Energiewetgeving.

4. Tweede kwartaal 2018 formuleren we in samenwerking met de Warmtetafel een voorstel voor de governance (systeemverantwoordelijkheid) voor verduurzaming van de warmtevoorziening, met onderscheid tussen grote en kleine netten. Dit zijn onder meer: voor- en nadelen van warmtenetten in publiek eigendom, belegging bevoegdheden energie-infrastructuurplanning, koppeling aan instrumenten omgevingsbeleid, wijzigingsvoorstellen wet- en regelgeving. Dit voorstel wordt ingebracht in de Warmtetafel.

Hoge Temperatuur Warmte

1. In het eerste kwartaal 2018 formuleert het IPO vanuit de gezamenlijke provincies een programma energiebesparing bij de industrie van de industriële clusters Limburg, Zeeland, Noord-Brabant, Zuid-Holland, Noord-Holland en Groningen.
2. Toezicht en handhaving op energiebesparing: we onderzoeken in hoeverre provincies besparingsverplichtingen vastleggen in vergunningen bij bedrijven waarvoor zij bevoegd gezag zijn. En er wordt een onderzoek voorbereid met betrekking tot de EED. Dit wordt extern uitgevoerd. Voorts wordt input geleverd in verschillende overleggremia DCMR; deze werkzaamheden worden extern ondersteund.

Voedsel en natuur

Zie bij kerntaak 3, onderdeel Vitaal Platteland

Mobiliteit

Zie bij kerntaak 4, onderdeel Duurzame Mobiliteit.

Ruimte

1. In 2018 heeft het IPO een Community of Practice opgezet met daarin leden met expertise vanuit ruimtelijke ordening, landschap en energietransitie voor het ruimtelijke ontwerp van de energietransitie en het ontwikkelen van een werkwijze waarin regionale energiestrategieën en de provinciale omgevingsvisies in samenhang worden ontwikkeld.

2. In 2018 organiseren wij drie ruimtelijke ontwerpstudio's waarin kennis wordt gedeeld en geëxperimenteerd wordt met het samen ontwikkelen van omgeving- en energietransitie.
3. In 2018/2019 wordt deze integrale werkwijze die over meerdere bestuurslagen gaat, besproken en vastgesteld in de bestuurlijke en ambtelijke overleggen over NOVI en Energie met VNG, EZ en I&M over de relatie NOVI, POVI en GOVI en de Omgevingswet.

Communicatie

In 2017 is gestart met het positioneren van het middenbestuur als belangrijke speler op het gebied van de Energietransitie. Deze lijn, waarin succesvolle praktijkvoorbeelden een belangrijke rol spelen, wordt in 2018 doorgezet.

Voor het eerste kwartaal 2018 worden vijf inhoudelijke kernboodschappen geformuleerd per transitiepad en twee overkoepelende kernboodschappen op de organisatie én ruimte gekoppeld aan het NOVI-aanbod. Ook wordt een integrale communicatie- en lobbykalender rond mijlpalen (voortgangsrapportages, bijeenkomsten, etc.) opgesteld, zodat we kansen en risico's eerder in beeld hebben.

Uitgangspunt is zoveel mogelijk gebruik te maken van bestaande communicatiemiddelen, inclusief die van de twaalf provincies. Incidenteel kunnen nieuwe middelen worden ontwikkeld of bijvoorbeeld ruimte in publicaties worden ingekocht. Hiervoor wordt ruimte in de begroting opgenomen.

De in 2017 extern ontwikkelde pageflow met voorbeelden uit de provincies wordt geactualiseerd in 2018.

Lobby

De lobby vindt in nauwe samenwerking tussen IPO-organisatie, lobbyisten Den Haag en lobbyisten HNP plaats, waarbij het IPO coördineert. De lobby loopt langs drie lijnen:

- interbestuurlijke en intermaatschappelijke afspraken: ondersteund door Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) monitoren we de afspraken uit het vigerende Nationaal Energieakkoord en zetten we in op een stevige positie van de provincies in het Nationaal Programma Energietransitie;
- aanpassing wet- en regelgeving op nationaal en Europees niveau: eerst ligt het zwaartepunt bij gesprekken met ministeries, bij de verwachte besluitvorming verschuift de inzet richting lobby Tweede Kamer en EU;
- nationale en Europese fondsen en subsidies, die de provinciale investeringen versterken, zoals de aangepaste SDE+ en Invest-nl.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (Wat willen we bereiken?)

Doorontwikkeling Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

In dit taakveld streven we in IPOverband naar blijvende kwaliteitsverbetering in de uitvoering en doorontwikkeling van het beleid. Daarnaast besteden we aandacht aan actuele zaken, uitvoeringsgerichte werkzaamheden en kennisuitwisseling en -deling.

De focus in de beleidsontwikkeling ligt op de volgende thema's:

1. *gezamenlijk landelijk speelveld als bevoegd gezag*: we willen als bestuurslaag excelleren in de VTH-

taken voor bedrijven die vallen onder het Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO 2015) en de Richtlijn industriële emissies (RIE-4);

2. *ontwikkeling provinciale coördinatie-functie*: we streven naar een heldere invulling van de VTH-rol als middenbestuur, waardoor ook de Omgevingsdiensten beter in positie komen;
3. *inspelen op nieuwe wet- en regelgeving*: door uitbreiding van het handhavingsinstrumentarium (gevulde instrumentenkoffer), financiële zekerstelling en een gezamenlijk

provinciaal beeld over de toekomst van het VTH-stelsel;

4. *versterken van de Omgevingsdiensten*: door goed opdrachtgeverschap van provincies. We streven naar meer samenwerking tussen provincies bij de opdrachtverlening aan Omgevingsdiensten, o.a. in de mandaatregeling en de dienstverleningsovereenkomst, met name binnen de BRZO-Omgevingsdiensten;
5. *energiebesparing*: we willen in 2020 kunnen voldoen aan de Europese doelstelling van 20% energiebespa-

We streven naar een heldere invulling van onze rol, zodat ook de Omgevingsdiensten beter in positie komen

ring, via onze provinciale rol als bevoegd gezag;

6. *groene wetten*: we willen alle groene VTH-taken goed uitvoeren, o.a. door een goede coördinatie tussen Rijk en alle partners.

Verder richten de provincies zich in IPO-verband op de volgende 'reguliere' onderwerpen:

1. beheer en doorontwikkeling van de Risicokaart;
2. uitvoeren van een pilot voor het vereenvoudigen van Europese Milieuregeling ('Make it work in progress');
3. kennisdeling/informatie uitwisseling op het terrein van Europese VTH (IMPEL); en
4. opdrachtverlener voor de Milieuverkenner, beheerd door Europa Decentraal.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (Wat gaan we ervoor doen?).....

Uitvoering VTH

1. *Gezamenlijk landelijk speelveld als bevoegd gezag*: we monitoren het Uitvoeringsprogramma MJA BRZO 2017-2019 halfjaarlijks. De financiering van dit programma valt buiten de IPO-begroting. We coördineren een aantal beleidsmatige zaken w.o. de BRZO-monitor, de Staat van de Veiligheid en de doorontwikkeling van het Impulsprogramma Omgevingsveiligheid in 2018;
2. *ontwikkeling provinciale coördinatie-functie*: we houden de vinger aan de pols ten aanzien van een adequate uitvoering van de coördinatiefunctie door provincies;
3. *inspelen op nieuwe wet- en regelgeving*: we begeleiden de Omgevingsregeling, de AMVB's en de regelingen in de aanvullingssporen voor wat betreft de VTH-onderwerpen, en coördineren de consultaties. Ook wordt, met externe begeleiding, een gemeenschappelijk boetebeleid opgesteld in voorbereiding op de Omgevingswet;
4. *versterken van de Omgevingsdiensten*: in 2018 stellen we een modelmandaat op, alsmede een model voor een professionele opdrachtgevers-/opdrachtnemersrelatie. Deze werkzaamheden worden extern begeleid;
5. *groene wetten*: de Wet VTH, de Natuurbeschermingswet en de cross compliance worden afgestemd. Werkzaamheden worden jaarlijks vervat in een Jaarprogramma van de IPO-Werkgroep Groene Coördinatoren. In 2018 wordt een evaluatie uitgevoerd van de uitvoering van de Wet Natuurbeheer. Deze werkzaamheden worden extern begeleid;
6. *milieu en gezondheid*: In 2017 wordt bekeken of, en zo ja, op welke wijze milieu en gezondheid onderdeel kunnen uitmaken van de inzet voor VTH. Op grond van een advies hierover zal door ons een besluit worden genomen. Mocht dit financiële consequenties hebben, dan zal dit bij begrotingswijziging moeten worden aangepast;

7. *Risicokaart*: We stellen een visie op voor de toekomstige Risicokaart, en na vaststelling volgt een functioneel ontwerp. De geschatte kosten van € 85.000 voor het functioneel ontwerp resulteren in een verhoging van het budget voor VTH voor 2018 ten opzichte van 2017. De werkzaamheden worden door externen uitgevoerd;
8. *pilot vereenvoudigen Europese Milieuregelgeving 'Make it Work in Progress'*: een projectplan wordt opgesteld ter vaststelling in IPO-verband voor het uitvoeren van de pilot, vervolgens wordt het project uitgevoerd. Projectleiding en ondersteuning worden ingezet vanuit de Omgevingsdiensten;
9. voor de *IMPEL*, de Kennisdeling/informatie-uitwisseling op het terrein van Europese VTH wordt een nader te bepalen project uitgevoerd;
10. *milieuverkenner*: het IPO is opdrachtgever voor dit monitoringsinstrument, dat wordt beheerd door Europa Decentraal.

Lobby

De lobby voor VTH in 2018 gaat over specifieke punten van de Omgevingswet die betrekking hebben op VTH, zoals de financiële zekerheidstelling BRZO-bedrijven en verbreding van de financiële zekerheidstelling naar Afvalbedrijven. Voor de bestuurlijk wens van afstemming bestuursrecht - strafrecht wordt gelobbyd richting departementen en koepels (VNG en UvW). Wat betreft majeure risicovolle bedrijven vraagt de positie van provincies als bevoegd gezag permanente aandacht en inzet van communicatie, door met name de goede ontwikkelingen te laten zien. Bij de ministeriële en parlementaire lobby gaat het om het tegengaan van wensen om toezicht en handhaving binnen de VTH-taken te centraliseren.

Wat is daarvoor nodig?.....

Tabel: Milieu, energie en klimaat

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		528.000	528.000	528.000	528.000
Incidenteel		220.000	220.000	-	-
Inzet IPO		748.000	748.000	528.000	528.000
Inzet Provincies in fte		2,65	-	-	-
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	733.000	603.000	603.000	603.000	603.000
Incidenteel	-	130.000	-	-	-
Totaal	733.000	733.000	603.000	603.000	603.000

5. Kerntaak 3. Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden

De provincies zijn de gebiedsregisseurs van het landelijk gebied. Projecten voor het landelijk gebied richten zich op het versterken van natuur, recreatie, landbouw, milieukwaliteit en sociaaleconomische vitaliteit. Dit betekent onder andere het beheer en verbinden van natuurgebieden, in stand houden van bossen, beschermen van de flora en fauna en investeren in een duurzame landbouw.

De provincies geven sturing aan integrale gebiedsgerichte projecten, met draagvlak van betrokkenen in het gebied. Ze doen dit samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties.

Het IPO is voor deze kerntaak belangenbehartiger van de twaalf provincies. We bevorderen het innemen van gezamenlijke standpunten, waarmee we het beleid bepalen en/of beïnvloeden. In het landelijk gebied komen veel maatschappelijke opgaven samen, zoals de ontwikkeling van een economisch sterke landbouw, behoud en ontwikkeling van een waardevol landschap en van natuurwaarden, vermindering van uitstoot van broeikasgassen, ruimtelijke inpassing van de energietransitie en een duurzaam gebruik van bodem, water en ruimte. Vanwege die breedte en complexiteit overlegt het IPO met andere overheden, bedrijfsleven en belangenorganisaties, we lobbyen in Den Haag en Brussel en bevorderen de kennisuitwisseling.

Wat willen we bereiken?.....

We willen als provincies nadrukkelijker een rol pakken op het gebied van duurzame landbouw

Algemeen

De opgaven bij het onderdeel Vitaal Platteland zijn fors: enerzijds de implementatie van de decentralisatie-afspraken, anderzijds liggen er majeure opgaven waarvoor nadere uitwerkingen nodig zijn, zoals de transitie naar een duurzame landbouw, de verbinding van het natuurbeleid aan andere maatschappelijke opgaven en de wijze waarop landbouw en natuur worden meegenomen in het Integrale Nationale Energie en Klimaatplan (INEK) en in de NOVI. Sommige opgaven pakken provincies gezamenlijk op, waarbij het IPO de belangenbehartiging en kennisuitwisseling organiseert. Andere opgaven worden via kleine interprovinciale projectteams opgepakt.

Om de ambities voor 2018 te realiseren is dan ook een personele versterking nodig van zowel het IPO als de inzet van provincies.

Verstevigen provinciale rol in de landbouw

Voor natuur en landschap liggen de beleids- en uitvoeringsverantwoordelijkheden bij de provincies. Voor de landbouw hebben zowel provincies als Rijk een belangrijke rol. De ontwikkeling van landbouwbeleid gebeurt in belangrijke mate op nationaal of Europees niveau.

Vanwege het belang van landbouw voor onder meer landschap, regionale economie en klimaat/energietransitie willen de provincies bereiken, dat ze een nadrukkelijker rol krijgen op het gebied van landbouw.

In 2018 streven de gezamenlijke provincies ernaar nieuwe afspraken te maken met het Rijk over de provinciale rol op het landbouwdossier.

Landbouw in de INEK en NOVI

Ter invulling van het vijfde transitiepad van de INEK werken we aan een verdere strategie vanuit het landbouw- en natuurbeleid.

Daarnaast biedt de Nationale Omgevingsvisie een belangrijk kader voor de opgaven in Vitaal Platteland. Deze opgave en rol brengen we in, in dit proces.

Landschapsbeleid, verbreding natuurbeleid en faunaschade

Voor het landschapsbeleid, de verbreding van het natuurbeleid en het faunaschadebeleid willen we bereiken dat een gezamenlijk beeld bestaat van waaruit we verdere invulling kunnen geven.

In 2017 zijn daarvoor bouwstenen uitgewerkt, onder meer op basis van de aanbevelingen van het Planbureau Leefomgeving bij de evaluatie van het Natuurpact.

Natuurpact

De realisatie van de afspraken uit het Natuurpact vindt voornamelijk plaats door BIJ12 en de provincies zelf. Als IPO zullen we erop inzetten dat beter in beeld wordt gebracht, dat de afspraken uit het Natuurpact voorspoedig verlopen,

We willen als provincies nadrukkelijker een rol pakken op het gebied van duurzame landbouw

zoals bijvoorbeeld de voortgang van Natuur Netwerk Nederland (NNN). Dit mede ter verbetering van de zichtbaarheid van de toegevoegde waarde van de provincies.

Verbinding natuurbeleid met maatschappij, economie en water

Het Planbureau van de Leefomgeving (PBL) heeft de voortgang van het Natuurpact geëvalueerd en geconstateerd dat de provinciale uitvoering op koers ligt. Wel signaleert het PBL dat er kansen liggen de maatschappelijke betrokkenheid bij het natuurbeleid en de verbinding met economie te versterken. Veel ervaring wordt al opgedaan met lopende projecten en initiatieven. Op basis van die ervaringen werken we gezamenlijk aan een aanpak van dit vraagstuk.

Programma Aanpak Stikstof (PAS)

We willen bereiken dat in 2018 het PAS in 2018 goed draait. Met dit programma vinden economische ontwikkeling en ecologisch herstel in samenhang plaats. Sinds het PAS in 2015 startte, zijn er nog steeds veel ontwikkelingen die beleidsmatige keuzes en tijdige bestuurlijke besluitvorming vragen. Zo volgt in 2018 een uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak over het PAS. Binnen de 'governance' van het programma willen provincies een steviger positie innemen. Om dit te bereiken is een adequate inhoudelijke en procesinzet van PAS-partijen, provincies, IPO en het PAS-bureau bij BIJ12 noodzakelijk.

Wat gaan we ervoor doen?.....

Nog te concretiseren

De concrete aanpak voor de kerntaak Vitaal Platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden zal in het laatste kwartaal van 2017 helder worden. Dan worden de gezamenlijke opgaven en de vervolgtacties bepaald voor:

- de gezamenlijke aanpak voor het Natuurpact, naar aanleiding van de evaluatie;
- de aanpak en verdere uitwerking van het vijfde transitiepad Voedsel en Natuur in het INEK en het uitwerken van een one pager;
- de uitwerking van een strategische agenda voor de landbouw;

- een project, dat de gezamenlijke inzet van provincies voor het landschap in beeld brengt, en op welke manier dit wordt ingebracht in de Nationale Omgevingsvisie; en
- de inbreng van andere Vitaal Platteland-thema's in de Nationale Omgevingsvisie.

Als concrete producten in 2018 zien wij:

- beleidsuitwerkingen van onderdelen voor verduurzaming van de landbouw;
- een leernetwerk voor verbreding van het natuurbeleid;
- een communicatiestrategie rondom het thema Landschap;
- bestuurlijke afspraken over invasieve exoten, als onderdeel van het faunaschadebeleid;
- een bestuursbesluit met het nieuwe Kabinet over ambities en instrumenten op het gebied van landbouwtaken;
- de jaarlijkse voortgangsrapportage Natuur;
- Opdrachtverstrekking voor de 2e lerende evaluatie aan PBL, te dekken uit bestemmingsreserve, en
- de ondersteuning van een gelijkwaardig partnerschap inzake EU-biodiversiteit.

Programma Aanpak Stikstof (PAS)

Om de geformuleerde ambitie van een goed draaiend PAS-programma te realiseren is een extra impuls nodig voor de programmaorganisatie, naast een gezamenlijke gecoördineerde aanpak vanuit het IPO en de provincies.

We willen de inzet van de IPO-programmamanager PAS en de Programmasecretaris in 2018

(structureel) continueren, zodat de provinciale inbreng wordt gecoördineerd en meer op basis van een strategische agenda wordt gewerkt. Bijvoorbeeld voor de actualisatie van het PAS voor 2018 (= Monitor 18), zodanig dat de hiermee samenhangende bestuurlijke keuzes scherp worden voorgelegd aan de provincies.

Hiertoe is een incidenteel werkbudget voor technisch-inhoudelijke advisering nodig.

Het PAS is een kennisintensief programma. De beschikbare expertise is kwetsbaar en buiten het kernteam van vier personen onvoldoende breed gedeeld. Dat willen we verbeteren en we willen ook de beschikbare kennis bestuurlijk uitlegbaar ontsluiten. We willen daartoe een niet-vrijblijvend expertise-/opleidingsplan maken voor de verschillende doelgroepen. Dit kan met een eenmalig budget, waarbij ook het PAS-Campus budget/-plan wordt meegenomen en zo nodig herijkt. Vanuit het IPO gaan we ook inzetten op een betere kostenbeheersing van het PAS als geheel. Hiervoor is inzet van een controller wel randvoorwaardelijk. Via de Programmabegroting van BIJ12 zijn tijdelijke en structurele, aanvullende claims voorgesteld, samenhangend met beheer- en ontwikkelkosten van Aeries en projectleiderscapaciteit. Hierbij wordt opgemerkt dat in deze Programmabegroting nog een bedrag (€ 229.000) is begroot dat via een begrotingswijziging naar de BIJ12-begroting wordt overgeheveld.

Wat is daarvoor nodig?.....

Tabel: Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		968.000	968.000	968.000	968.000
Incidenteel		-	-	-	-
Inzet IPO		968.000	968.000	968.000	968.000
Inzet Provincies in fte		3,00	-	-	-
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	823.334	465.000	465.000	465.000	465.000
Incidenteel	-	112.000	-	-	-
Totaal	823.334	577.000	465.000	465.000	465.000

6. Kerntaak 4. Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer

De provincies zorgen voor een goede regionale bereikbaarheid. Veruit de meeste dagelijkse verplaatsingen vinden plaats binnen de regio. De provincies zetten zich in voor de optimalisatie van de reis van deur tot deur. Regionale bereikbaarheid is niet alleen essentieel voor een bloeiende economie, maar brengt mensen ook letterlijk in beweging en in verbinding met elkaar. Het is daarmee een belangrijke taak voor de provincies. Ze zijn verder verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van verbindingswegen, tunnels en bruggen. Daarnaast bepalen provincies welke bedrijven het regionale bus- en treinvervoer in de provincie verzorgen.

Het IPO behartigt de belangen van de provincies en onderhandelt namens de twaalf provincies met het Rijk, de gemeenten, vervoerregio's en maatschappelijke partners. In IPO-verband zetten we ons in voor betere randvoorwaarden, waarin de provincies kunnen opereren om de regionale bereikbaarheid goed te organiseren. Daarbij gaat het om sturingsarrangementen, samenwerkingsafspraken, wettelijke kaders en financieringsconstructies die op landelijk niveau krachtige inzet vragen van het IPO. Het IPO werkt vanuit de Meerjarenagenda Mobiliteit waarin vijf speerpunten zijn benoemd.

Wat willen we bereiken?.....

Toekomst van het openbaar vervoer (OV)

Kenmerkend voor het openbaar vervoer en het totale mobiliteitssysteem is de ketensamenhang: bus en nieuwe mobiliteitsvormen bedienen de overstap naar

*Provincies dragen van
uit hun
verantwoordelijkheid
voor Mobiliteit
maximaal bij aan de
doelstellingen
Energietransitie*

bestuur wil bereiken dat de provincies meer zeggenschap krijgen om de ketenverantwoordelijkheid waar te kunnen maken. We streven naar blijvende samenwerking met vervoerregio's en het Rijk rond transitie en financiering van het OV, en naar meer zeggenschap voor decentrale overheden op het spoor.

Wij willen voorts ervaring opdoen met verschillende concessie- en samenwerkingsmodellen, zoals de integratie of combinatie van regulier OV en MaaS

(= Mobility as a Service), waarbij reizigers tegen een vast bedrag gebruik kunnen maken van OV, deelauto's, taxi's en fietsen. Daarin willen we de mogelijkheden van combinaties van OV en doelgroepenvervoer maximaal benutten. Tevens willen we een link leggen met andere ontwikkelopgaven, zoals Intelligente transportsystemen (ITS), de versterking van de fiets in de OV-keten en de energie- en verduurzamingsopgaven uit het Bestuursakkoord Zero Emissie Busvervoer.

Fiets

De fiets verdient een volwaardige plaats op agenda's van overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Dit vanwege de positieve invloed op maatschappelijke vraagstukken als energietransitie, gezondheid en vitale regio's. Samen met 22 organisaties heeft IPO, namens de provincies zich als doel gesteld tussen 2017 en 2027 het aantal fietskilometers te verhogen met 20%.

Dit is uitgewerkt in de Agenda Fiets 2017-2020 van de Tour de Force. IPO coördineert de bijdrage vanuit de provincies aan dit samenwerkingsverband. Tevens willen we uitvoering geven aan het Bestuursakkoord Fietsparkeren bij stations, met de deelplannen per regio voor de fietsparkeeropgaven.

Verkeersveiligheid

We willen dat iedere verkeersdeelnemer veilig thuis komt. Voor effectief verkeersveiligheidsbeleid is een verschuiving nodig naar een meer netwerkgerichte samenwerkingsstructuur met andere partners, en niet alleen overheden. Aldus kunnen we maatregelen effectief en efficiënt inzetten en uiteindelijk onze doelstelling behalen. Deze verschuiving borgen we in een nieuw strategisch plan voor het Nationale Verkeersveiligheidsbeleid tot 2030.

Verkeersmanagement en Intelligente Transportsystemen (ITS)

Smart mobility, zoals ITS en verkeersmanagement, biedt kansen het verkeer efficiënter te organiseren en daarmee te zorgen voor betere bereikbaarheid, verkeersveiligheid en duurzaamheid. Smart mobility biedt ook kansen voor de economie, als samen met marktpartijen en andere overheden aan innovatieve oplossingen wordt gewerkt.

Wij willen helderheid over de te kiezen inzet vanuit provincies, en de wijze waarop we al dan niet in gezamenlijkheid kunnen opereren ten opzichte van de markt en andere overheden. Als IPO faciliteren we het proces van besluitvorming en afstemming met de partners over wetgeving, data en randvoorwaarden.

Energie en Verduurzaming

We willen bereiken dat vanuit de provinciale verantwoordelijkheden voor Mobiliteit maximaal wordt bijgedragen aan de doelstelling Energietransitie.

Wat gaan we ervoor doen?.....

Toekomst van het openbaar vervoer

Vanuit het IPO initiëren we een sturingsarrangement, en zorgen we dat we bij de discussies ordening op het spoor en sturing vanuit het ministerie goed vertegenwoordigd zijn.

Via een aantal pilotregio's geven we invulling aan de handelingsperspectieven voor de financiering en betaalbaarheid van het OV.

We communiceren de ervaringen van de pilots actief met interne en externe doelgroepen.

Fiets

We zorgen voor de uitrol van het uitvoeringsprogramma Agenda Fiets, zodat deze wordt opgepakt door de provincies. Voor het doel 'regionale routes' is het IPO de trekker en zorgen we voor de uitrol van pilots in verschillende provincies en kennisuitwisseling.

We organiseren speciale bijeenkomsten waarmee provincies op het gebied van fietsbeleid, recreatie, fietsparkeren en verkeersveiligheid beter in positie worden gebracht.

Tevens zorgen we ervoor dat de fiets als alternatief voor studenten-OV duidelijker op de agenda komt.

Het IPO zorgt voor samenhang en afstemming, bestuurlijke agendering en belangenbehartiging.

Verkeersveiligheid

In 2017 en 2018 wordt het Strategisch Plan Verkeersveiligheid opgesteld. Indien nodig zal extra onderzoek worden verricht, wanneer de bouwstenen (thema's) van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid eind 2017 bekend zijn.

Verkeersmanagement en ITS

Op basis van het in 2017 op te stellen position paper en een inventarisatie van lopende projecten in de provincies wordt in 2018 een procesvoorstel voor een kennisagenda uitgewerkt, alsmede wat nodig is voor een ontwikkelagenda met bijbehorende financiering.

Het position paper zal uitwijzen waar de provincies in 2018 op sturen en welke structuur daarvoor nodig is. Onderdeel hiervan zijn twee brede bijeenkomsten voor kennisdeling, maar ook het aanhaken bij de diverse overlegstructuren en het initiëren van een bestuurlijk overleg met het Rijk over Smart mobility.

Energie en Verduurzaming

Het IPO zorgt voor de nadere uitwerking van maatregelen die bijdragen aan de doelstellingen Energietransitie.

In 2018 wordt een afwegingskader en monitoringstool opgesteld waarbij in beeld is gebracht welke mogelijke maatregelen en interventies een bijdrage leveren aan het beoogd effect in energiebesparing/CO₂-reductie. Bij de provincies is vanuit de diverse verantwoordelijkheden, zoals eigenaar van de provinciale infrastructuur, concessieverlener van bussen, regie op de vervoersketen en stimulator van innovaties, een breed scala aan initiatieven opgestart.

Te denken valt aan Smart mobility, Convenant Zero Emissie Busvervoer 2018, Convenant Asphalt, LED-verlichting, inkoop duurzame energie infra, elektrisch vervoer en solarroad.

In IPO-verband is er een actieve uitwisseling van provinciale initiatieven en inzet op onderlinge geheel of gedeeltelijke samenwerking. Deze aanpak zal in 2018 worden gecontinueerd.

Kennis(uitwisseling)

Het IPO stuurt namens de provincies in de rol van mede-opdrachtgever tezamen met de vervoersregio's op een samenhangend Kennisprogramma Mobiliteit, uit te voeren door het Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV). Dit is een nieuwe rol/verantwoordelijkheid en zal in 2018 vorm krijgen.

In de Programmabegroting 2018 is hiervoor een bedrag van 1,8 miljoen euro opgenomen, die als extra rijksmiddelen via het Provinciefonds bij de provincies terecht komen. Deze kostentoeename is de facto budgetneutraal voor provincies.

Communicatie en lobby

We willen de zichtbaarheid van de provincies vergroten en via mobiliteit is dit kansrijk, omdat de resultaten vaak concreet zijn. We gaan die resultaten, de nieuwe visies en strategieën op een eigentijdse wijze communiceren.

De externe communicatie richt zich op het verkrijgen van een positie in het publieke bereikbaarheidsdebat, en het beïnvloeden van dat debat. De inzet die de provincies plegen op het dossier Fiets wordt gedeeld via de eigen communicatiemiddelen, en ook via de kanalen van Tour de Force.

Voor de beleidsontwikkelopgaven gaan we in IPO-verband lobbyen voor het verbeteren van randvoorwaarden waarin de provincies kunnen opereren. Daarbij gaat het om sturingsarrangementen, samenwerkingsafspraken, wettelijke kaders en financieringsconstructies.

De lobby richting Europa gaat met name over verkeersmanagement en ITS. En mogelijk komt er Europese wetgeving of beleid over Smart mobility aan.

Wat is daarvoor nodig?.....

Tabel: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		308.000	308.000	308.000	308.000
Incidenteel		22.000	22.000	-	-
Inzet IPO		330.000	330.000	308.000	308.000
Inzet Provincies in fte		1,55	-	-	-
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	420.000	1.875.000	1.875.000	1.875.000	1.875.000
Incidenteel	-	1.054.500	470.000	425.000	-
Totaal	420.000	2.929.500	2.345.000	2.300.000	1.875.000

7. Kerntaak 5. Regionale economie

De provincies zetten zich in voor een sterke regionale economie. Een goede werkgelegenheid binnen de regio is daarbij het hoofddoel. Om dit te bereiken investeren de provincies in een gunstig vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers. Een sterke regionale economie kan niet zonder kennis en innovatie. De provincie zorgt daarom voor goede randvoorwaarden en samenwerking met universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten.

Voor de realisering van het beleid hebben provincies verschillende instrumenten, zoals het ruimtelijk-ordeningsinstrumentarium, regionale ontwikkelingsmaatschappijen, leningen, fondsen en subsidies.

Het IPO helpt de provincies om hun regionaal-economische beleid nu en in de toekomst te kunnen voeren. Het IPO is voor deze kerntaak belangenbehartiger van de twaalf provincies. We bevorderen het innemen van gezamenlijke standpunten, waarmee we het beleid bepalen en/of beïnvloeden. We overleggen daartoe ook met andere overheden, bedrijfsleven en belangenorganisaties, we lobbyen in Den Haag en Brussel en we bevorderen kennisuitwisseling.

Wat willen we bereiken?.....

Onderwijs en arbeidsmarkt

We bereiken een soepele aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in de regio, door afspraken te maken met het Rijk en andere betrokken partijen.

Herstructurering en transformatie van leegstand

We dringen de leegstand van kantoren, winkels, woningen, vrijvallende agrarische bebouwing en bedrijventerreinen terug. We doen dit als provincies gezamenlijk door middel van kennisdeling en intervisie. We maken daarmee de in oktober 2016 afgesloten Provinciale Retaildeals waar. In de Retaildeals nemen de provincies de regie in de regionale samenwerking en afstemming op punt van de retailaccommodatie. Provincies zetten (ruimtelijke) instrumenten in om vitale en toekomstbestendige winkelgebieden te realiseren en winkel-leegstand tegen te gaan. De provinciale Retaildeals vormen de start van een gezamenlijk traject van de provincies met de andere partijen achter de Retailagenda, zoals EZ, VNG, MKB Nederland, Raad Nederlandse Detailhandel en Thuiswinkel.org.

In deze gedeelde Retailagenda leren partijen van elkaar, ondersteunen wij elkaar en groeien we naar elkaar toe in een netwerk gericht op kennisuitwisseling en -opbouw. Er is waardering en vertrouwen uitgesproken over de rol die provincies tot nu toe vervulden en in de toekomst kunnen vervullen. Alle partijen (Rijk, detailhandel, vastgoed en gemeenten) willen voor de komende twee jaar bijdragen.

Nederlands Investeringsagentschap (Invest-NL)

Het Nederlands Investeringsagentschap (Invest-NL) kan ervoor zorgen dat risicodragend kapitaal en kennis over 'financial engineering' beschikbaar komen voor het vervolmaken van business cases van projecten die de economische structuur versterken. Die projecten zijn kansrijk voor Europese bijdragen uit onder andere het Europees Fonds Strategische Investerings (EFSI) en kunnen een bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke opgaven.

*De provincies
zetten in op
versterking van
de positie van
Nederland als
netto EU-
betaler*

We willen in 2018 bereiken dat de provincies stelling nemen over de wijze waarop ze zich gaan verhouden tot Invest-NL. Duidelijk is

dat Invest-NL zowel in ontwikkelkracht als in financiering een belangrijke partner kan zijn voor de ambitieuze provinciale agenda's, bijvoorbeeld op het gebied van Verduurzaming, Energietransitie en Regionale economische ontwikkeling.

Cohesiebeleid

Begin 2018 komt de Europese Commissie met voorstellen voor de inrichting van het Meerjarig Financieel Kader (MFK) na 2020. Wij willen bereiken dat de positie van Nederland als netto EU-betaler met een eigen investeringsagenda wordt versterkt, door Europese co-investeringen daarop aan te trekken. Het MFK na 2020 zal naar verwachting ingrijpen in de huidige omvang van Europese strategische investeringsfondsen en het Europees landbouwfonds. Deze verwachting is mede ingegeven door de verwachte financiële ontwikkelingen rondom de Brexit en een strategische heroriëntering van de Europese Unie (vluchtelingencrisis, veiligheid en terrorismebestrijding, defensie).

Over het voorstel MFK zal de Nederlandse regering in de loop van 2018 een standpunt innemen. De gezamenlijke provincies werken aan de uitvoering van een communicatieplan rondom de verdere uitrol van de Nederlandse positie (het 'joint position'). Zoals gezegd, streven ook de provincies naar verbetering van de Nederlandse netto EU-betalerpositie, door de eigen Nederlandse Investerings-agenda verder te versterken met het aantrekken van Europese investeringen en de financiële bijdrage uit de Europese Structuurfondsen voor de regio's voor de periode 2021-2027 te optimaliseren voor de uitvoering van de regionale economische agenda's.

Circulaire Economie

We bereiken een programmatische aanpak met een gezamenlijke, SMART-geformuleerde doelstelling voor de twaalf provincies. Deze moet gereed zijn in 2019, als bijdrage aan het rijksbrede programma Circulaire Economie 2050, ofwel de uitwerking van het Grondstof-enakkoord.

En verder

We gaan gezamenlijke inzet plegen dan wel continueren op:

- het uitvoeren en doorontwikkelen van de "Samenwerkingsagenda innovatief MKB" (in samenwerking met EZ, IPO en MKB Nederland);
- kennisdeling op het terrein van Energie en Innovatie.

Wat gaan we ervoor doen?.....

Onderwijs en arbeidsmarkt

Op basis van een inventarisatie van de bestaande regelingen en instrumentarium gaan we samen met het Rijk een voorstel opstellen om in de regio effectieve afspraken te kunnen maken voor een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Herstructurering en transformatie van leegstand

We maken een kennisprogramma om de verschillende manieren van leegstand aan te pakken en op de kaart te zetten. Eind 2018 organiseren we een leegstandcongres, bedoeld als katalysator om provincies en stakeholders verder in beweging te krijgen.

Verder geven we op verschillende manieren invulling aan kennisuitwisseling en intervisie, bijvoorbeeld intervisiesessies voor de gezamenlijke adviescommissies DROW, RE en VP. Verder denken we aan sectorbijeenkomsten voor kennisuitwisseling, gerichte intervisies, een nieuwsbrief en/of een platform voor leegstandaanpak.

De problematiek is eind 2017 ondanks economisch herstel niet geheel opgelost. Met EZ is gesproken over de provinciale bijdrage aan de doelstellingen van de Retailagenda. Dit leidt tot de concrete vraag aan het IPO om voor deze periode ook één fulltime medewerker te leveren die binnen een team van zeven personen de Retailagenda verder kan uitvoeren. Daarnaast is 100.000 euro per jaar procesgeld gevraagd op een totaal bedrag van ongeveer 500.000 euro per jaar, opgebracht door de andere partijen. Onder aanvoering van een bestuurlijke regiegroep uit de sector (Retail Nederland, vastgoed NL) en de overheden worden de werkzaamheden gecoördineerd en uitgevoerd.

Met de twaalf provinciale Retaildeals en de aangescherpte handreiking voor provincies hebben de provincies duidelijk gemaakt wat ze willen en kunnen. We moeten nu vol in de uitvoering en richting zichtbare resultaten. Een vervolgaanpak met meerdere partijen voor de komende twee jaar, past hier heel goed in. Deze is noodzakelijk om de provinciale rol en ambities daadwerkelijk en met draagvlak uit te kunnen voeren. Hierbij merken we op dat de inzet van het komende Kabinet belangrijk is voor de vervolgspraken.

Invest-NL

Het wetgevingsproces ter oprichting van Invest-NL is erop gericht om 1 september 2018 gereed te zijn, met inwerking-treding van de Wet per 1 januari 2019. Nog onbekend is welke activiteiten voor die tijd opgestart kunnen worden onder de vlag van Invest-NL i.o. Mogelijk wordt in 2018 al een eerste tranche geld beschikbaar gesteld.

Als IPO zullen we in 2018 in overleg blijven met het Rijk, zowel kansen verzilveren als antwoord zoeken op de vraag op welk meest effectieve en efficiënte wijze de verbinding kan worden gelegd tussen Invest-NL en de Regionale Ontwikkelmaatschappijen (ROM's).

De samenwerking met Invest-NL wordt verder uitgewerkt in nauwe samenwerking met de ROM's en de provincies.

Daarnaast bezien we of een cluster van een aantal provinciale energieprojecten, gebruik maken van deze eerste tranche geld en signaleren we de mogelijkheden voor andere provinciale opgaven voor onder andere Natuur, Retaildeals en Innovatie.

Cohesiebeleid

In 2018 gaat het IPO namens en voor de provincies bijeenkomsten en andere activiteiten organiseren in Den Haag en Brussel, met als doel het belang en de onderbouwing van EU-investeringen in de Nederlandse investeringsprogramma's aan te tonen. De provincies zoeken bij deze acties steun en samenwerking bij medeoverheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven.

Circulaire Economie

Gezamenlijk met de VNG en UvW werken we aan de ontwikkeling van een verandervisie op circulaire transitie. Voordat ambities vanuit de verandervisie aangescherpt kunnen worden, zal het eigen en regionale (potentiële) aanbod van grondstoffen in beeld gebracht moeten worden. Dit inzicht is de basis om aanbod en vraag uit de omgeving te kunnen koppelen. De circulaire ambities van de verschillende partijen kunnen niet losstaand uitwerking krijgen. De ambities op klimaatbestendig, energieneutraal en circulair vereisen uitwerking in samenhang en dus coalitievorming. Na het opzetten van de regionale circulaire coalities is het mogelijk gezamenlijk tot een gedragen grondstofstrategie en uitvoeringsprogramma te komen. In 2018 komen we met een programmatische aanpak die provincies hierin faciliteert.

Samenwerkingsagenda innovatief MKB

We gaan deze samenwerkingsagenda doorontwikkelen. De gezamenlijke provincies signaleren actief kansen en knelpunten op het terrein van innovatiebeleid en kijken op welke wijze deze ook in samenwerking met het Rijk worden opgepakt en opgelost.

Om deze rol goed in te vullen gaan de provincies regelmatig de bestuurlijke stellingname onder de loep nemen. In 2018 moet dit leiden tot een nieuwe vaststelling van de Samenwerkingsagenda Innovatief MKB 2018-2019.

Communicatie en lobby

Om de hierboven genoemde dossiers en doelstellingen meer kracht bij te zetten en prominenter voor het voetlicht te brengen, zetten we verschillende communicatie-instrumenten in, al naar

gelang doelgroep en beoogd resultaat of effect. Basis hiervoor is een communicatiejaaroverzicht.

We communiceren aan de hand van kernboodschappen, die door het bestuur worden vastgelegd. Kern is, dat provincies samen met andere partijen gaan voor een integrale aanpak van maatschappelijke opgaven die raakvlak hebben met de kerntaken van de provincies. We vragen het Rijk de provincies daarin optimaal te faciliteren, om deze integrale aanpakken mogelijk te maken.

Om de inzet van de gezamenlijke provincies verder te brengen maken we zo veel mogelijk gebruik van bestaande communicatiekanalen, van bestaande en nieuwe allianties en (indien gewenst) gerichte acties richting de media. De lobbyinzet en concrete activiteiten richting parlement zullen in lijn zijn met de communicatie-inzet.

Wat is daarvoor nodig?

Tabel: Regionale economie

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		187.000	187.000	187.000	187.000
Incidenteel		110.000	110.000	-	-
Inzet IPO		297.000	297.000	187.000	187.000
<i>Inzet Provincies in fte</i>		0,50	-	-	-
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000
Incidenteel	-	100.000	100.000	-	-
Totaal	70.000	170.000	170.000	70.000	70.000

8. Kerntaak 6. Culturele infrastructuur en monumentenzorg

De provincies zetten zich in voor behoud en ontwikkeling van de regionale culturele identiteit. Kunst, cultuur en geschiedenis vinden we overal om ons heen. Een culturele identiteit en culturele voorzieningen maken een provincie aantrekkelijk om in te wonen, werken en recreëren. De provincie draagt eraan bij dat culturele voorzieningen goed toegankelijk zijn en blijven. Ook die in de minder stedelijk gelegen gebieden. De provincie richt zich onder andere op behoud en koppelt deze met andere provinciale doelstellingen als duurzaamheid, landschapskwaliteit, vrijetijdseconomie, creatieve economie en human capital. De provincie is daarnaast verantwoordelijk voor restauratie van rijksmonumenten, historische provinciearchieven en bibliotheekinnovatie. Cultuureducatie en talentontwikkeling zijn provincies dragers voor een levendig cultureel klimaat en voor creatieve culturele vaardigheden als onderdeel van de 21-eeuwse vaardigheden. Provincies ondersteunen gemeenten bij erfgoedtaken.

Het IPO zit veel met het Rijk en de gemeenten om tafel. Dit, omdat de verantwoordelijkheden binnen het cultuurbeleid verdeeld zijn over alle partners. De inzet van het IPO is erop gericht goede randvoorwaarden voor het cultuurbeleid in de provincies te bewerkstelligen en daartoe nationale wetgeving te beïnvloeden. Daarvoor werkt het IPO onder andere samen met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), de VNG en diverse maatschappelijke organisaties.

Wat willen we bereiken?.....

De stedelijke regio meer leidend in cultuurbeleid en subsidiestelsel

We zorgen ervoor dat de kanteling in het toekomstig cultuurbeleid doorzet, door het stelsel in te richten naar profiel en infrastructuur van de stedelijke regio.

We willen met ons cultuurbeleid een groter en divers publiek bereiken.

De provincies geven het cultuurbeleid vorm op basis van regionale plannen. Dit komt overeen met het advies van de Raad voor Cultuur (2015), om de stedelijke regio's meer leidend te maken in het landelijke cultuurbeleid, zodat een groter en divers publiek wordt bereikt.

Om dit te bereiken zetten we in op twee sporen:

1. vanuit de inhoud; door knelpunten, kansen en oplossingen te agenderen. Zo werken we ook de bijdrage vanuit de provinciale kerntaken regionale economie en ruimtelijke ontwikkeling uit.

2. de transitie van het stelsel; als oplossing voor de ervaren knelpunten en wensen voor cultuurbeleid vanuit de regio. Vanuit de regio voeden we de Raad voor Cultuur, die het nieuwe stelsel verkent, met de positie van de stedelijke regio's. Ook voeden we het ministerie van OCW voor de Ambitiebrief voor de nieuwe bewindspersoon.

Gebiedsgerichte erfgoedzorg, met focus op een toekomstige rol in de monumentenzorg

In navolging van de decentralisatie van de restauratie van rijksmonumenten, wil een aantal provincies op het terrein van monumentenzorg meer taken naar de provincies gedecentraliseerd zien, bijvoorbeeld de taken instandhouding en herbestemming.

We maken hierover bestuurlijke afspraken bij de herijking van het Erfgoedbeleid per 2019.

We gebruiken de uitkomsten van een onafhankelijk onderzoek (Hylkema, 2017) om tot een gezamenlijk standpunt te komen en zetten in op vier sporen:

1. we herverdelen het jaarlijkse rijksbudget van twintig miljoen euro voor restauratie van rijksmonumenten, exclusief woonhuismonumenten. Het budget is nu inclusief woonhuismonumenten berekend, terwijl woonhuizen niet de verantwoordelijkheid zijn van de provincies;
2. we gaan samen met partners als het Nationaal Restauratiefonds orde scheppen in alle financieringsregelingen voor restauratieprojecten.

We willen ook beleidsvrijheid voor provincies voor het op maat kunnen toepassen van leningen, crowdfunding en garantiestellingen;

3. we beschouwen de monumentenmonitor als basis voor bestuurlijke afspraken over (grote) restauratie(s) van rijksmonumenten;
4. we zien de behoefteverkenning van gemeenten uit 2017 als basis voor bestuurlijke afspraken over de steunpuntfunctie.

Wat gaan we ervoor doen?.....

Cultuurbeleid 2017-2020

We verzorgen het cultuurplatform van de provincies: we delen goede voorbeelden en kennis, dragen contactpersonen aan en koppelen cultuur met andere beleidsvelden, zoals het ruimtelijke en economische.

Stedelijke regio cultuurbeleid 2021 e.v.

We verrichten een onderzoek naar de witte vlekken in de culturele infrastructuur.

We stellen de Ambitiebrief van de gezamenlijke provincies op voor het cultuurbeleid in 2021 e.v.

We verzorgen het opschalen van succesvol beleid en van succesvolle activiteiten van pilotregio's 2017-2020. We schrijven de gezamenlijke adviesaanvraag van de overheden voor het cultuurbeleid 2021 e.v.

Gebiedsgerichte erfgoedzorg

We zetten de uitkomsten van de monumentenmonitor - ofwel de restauratiebehoefte - om in een plan van aanpak, inclusief geaccordeerde begroting en een beleidsvoorstel over grote restauratieprojecten voor de minister.

We zorgen voor een gezamenlijk standpunt over (het uitbreiden van) de bestuurlijke afspraken over erfgoed, specifiek op het terrein van de gebiedsgerichte monumentenzorg vanaf 2019. Bijvoorbeeld over instandhouding, herbestemming en verduurzaming.

We doen een herverdelingsvoorstel voor het rijksmonumentenbudget voor de provinciale begrotingen 2019.

We inventariseren en harmoniseren de financieringsmix van de provincies voor de instandhouding van monumenten. We werken de gekozen aanbevelingen uit de behoefteverkenning 2017 voor de steunpuntfunctie uit en voeren deze vervolgens uit. Datzelfde doen we met de aanbevelingen uit het onderzoeksrapport over de provinciale rol in het erfgoedzorg (Hylkema, 2017).

Regionale omroepen

Zo nodig herijken we de provinciale standpunten, afhankelijk van het voortzetten van het traject rond het wetsvoorstel voor modernisering van de regionale publieke omroepen.

En verder

- De programma's Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020;
- het digitaal loket archeologie, met opgravingsdocumentatie;
- de implementatie van de Omgevingswet, met onder andere onze bijdragen aan het Informatiehuis Cultureel Erfgoed;
- de midtermreview van de Bibliotheekwet 2015-2018;
- de evaluatie van de bestuurlijke afspraak over de restauratie van rijksmonumenten 2017.

Communicatie en lobby

We profileren de bijdrage van de provincies aan cultuur door succesvolle pilots uit de regionale cultuurplannen te communiceren en daarmee explicieter zichtbaar te maken. Dat doen we ook met de succesvolle provinciale programma's voor restauratie en herbestemming van monumenten.

Daarin vragen we aandacht voor onder andere het multipliereffect, de verduurzaming en energiebesparende oplossingen, het effect op werkgelegenheid en de (toeristische) herwaardering van gebieden.

Wat is daarvoor nodig?.....

Tabel: Culturele infrastructuur en monumentenzorg

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		99.000	99.000	99.000	99.000
Incidenteel		-	-	-	-
Inzet IPO		99.000	99.000	99.000	99.000
Inzet Provincies in fte		0,30	-	-	-
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000

9. Kerntaak 7. Kwaliteit van het openbaar bestuur

De **provincies** dragen zorg voor een goed openbaar bestuur op lokaal en regionaal niveau en zijn toezichthouder op gemeenten. Zo wordt bijvoorbeeld toezicht gehouden op de gemeentefinanciën.

Het IPO onderhandelt namens de provincies met het Rijk, gemeenten en waterschappen over juiste en heldere bestuurlijke verhoudingen. De kerntaak Kwaliteit openbaar bestuur heeft drie accenten, te weten (1) de interbestuurlijke verhoudingen en bestuurlijke organisatie, (2) de financiële verhoudingen, en (3) de E-provincies.

Wat willen we bereiken?.....

Kwaliteit van het openbaar bestuur Interbestuurlijk programma/Regio-deals

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft het voornemen een interbestuurlijk

De grote maatschappelijke opgaven kunnen niet worden gerealiseerd zonder decentrale overheden.

programma op te stellen voor deze (komende) kabinetsperiode. Dit vanuit de constatering dat de grote maatschappelijke opgaven niet kunnen worden gerealiseerd zonder de inzet van de decentrale overheden. Afhankelijk van de (duur van de) formatie en het Regeerakkoord wordt dit in 2018 gerealiseerd. De inzet van de provincies is gericht op vroegtijdige betrokkenheid en partnerschap in dit programma. Als regionaal democratisch gelegitimeerde overheidslaag is de provincie bij uitstek in staat een rol als organisator en partner in de regionale processen te vervullen. Deze ambitie moet in het programma nadrukkelijk een plek krijgen. Allereerst gaan we daartoe aangeven welke wensen en behoefte er liggen. We hebben via het initiatief 'Laat stad en regio bruisen' met VNO/NCW, VNG, G32 en KvK het nieuwe kabinet ook opgeroepen Regiodeals met

samenwerkende decentrale overheden en bedrijfsleven te sluiten, bijvoorbeeld voor bruisende binnensteden, vitale kernen en onderscheidende clusters. Voorwaarde is, dat de bijdrage van het kabinet aan deze deals worden gefinancierd uit extra baten en niet ten laste komen van de middelen van decentrale overheden. De nieuwe werkwijze binnen IPO-verband rondom strategische projecten wordt ook hierbij als uitgangspunt voor de komende periode gehanteerd.

Wetenschapsnetwerk en Denktank

De provincies bieden als dé regionale overheid perspectiefrijke oplossingen voor maatschappelijke opgaven. Teneinde dit verder te ontwikkelen, en zichtbaar te maken, is een verbinding met de wetenschap en creatieve denkers voorwaardelijk. Hiertoe bestaat sinds enkele jaren de Strategische Denktank, en wordt in 2018 een netwerk ingericht met wetenschappers en andere deskundigen op het terrein van het openbaar bestuur en relevante maatschappelijke thema's. Opbrengsten van de Denktank en het wetenschappelijk netwerk werken door in de gezamenlijke IPO-projecten, programma's en de provinciale praktijk, maar kunnen ook doorwerken in het werkprogramma van de betrokken wetenschappers. Het netwerk is – naast de Denktank – een hulpstructuur binnen de nieuwe werkwijze van ons bestuur en de Kring van Provinciesecretarissen Elders wordt hiervan een aantal voorbeelden vermeld.

Interbestuurlijk toezicht

Het Interbestuurlijk toezicht (IBT) functioneert als instrument voor 'checks and balances' in de decentrale eenheidsstaat. Daarmee wordt de kwaliteit van het openbaar bestuur en het vertrouwen van de burger vergroot. Provincies houden interbestuurlijk toezicht op onder meer de vereiste lokale kwaliteit en bestuurskracht, ze zien toe op gemeentelijke taken in het fysieke domein, de Archiefwet en oefenen financieel toezicht uit. Dit is onder meer belangrijk, om situaties te voorkomen waar individuele overheden niet meer zelfstandig uit kunnen komen. In 2017 is het project 'Toezicht van de Toekomst' gestart met een eerste opzet van een ontwikkelagenda. Dit project loopt via de nieuwe werkwijze tussen het bestuur en de provinciesecretarissen. In 2018 zal dit tot een expliciete visie op dit thema moeten leiden die wordt vertaald in een arrangement met het Rijk waarin deze rol wordt erkend en bekrachtigd.

Asielinstroom

De landelijke regietafel verhoogde asielinstroom vloeit voort uit Bestuursakkoord Verhoogde Asielinstroom. Vanuit deze 'tafel' worden de afspraken tussen het Rijk, de VNG, de CdK's (rol rijksheeren) en gezamenlijke provincies (rol toezichthouder huisvesting vergunninghouders door gemeenten), gemonitord.

Financiële verhoudingen

Goede financiële verhoudingen

We streven naar een normeringsystematiek gebaseerd op de werkelijke provinciale behoeftes en een adequaat belastinggebied. Het IPO maakt zich sterk voor een evenredige ontwikkeling van het Provinciefonds en de rijksuitgaven. In de huidige normeringsystematiek werken schommelingen in rijksuitgaven indirect door naar gemeenten en provincies. Directe generieke kortingen op het Provinciefonds, zoals de huidige opschalingskorting en een mogelijke apparaatskorting, komen dan bovenop de normeringsystematiek. Deze werken daarmee dubbelop. Namens provincies en in nauwe ambtelijke en bestuurlijke afstemming bestrijden we dit.

Verdeelmodel Provinciefonds

In 2017 is, op basis van de provinciale unanimiteit hierover, het vereenvoudigde verdeelmodel op basis van het advies van de commissie-Jansen ingevoerd. Op dit moment wordt een analyse gemaakt van de Zeeuwse situatie om, vooruitlopend op de actualisatie van het verdeelmodel, voorstellen te doen voor een tijdelijke oplossing van de financiële problematiek.

In december 2017 zal deze tijdelijke commissie advies uitbrengen aan ons bestuur.

In 2018 gaat het dan om de uitwerking van dit advies en om het maken van afspraken over het initiatief voor de herziening van het verdeelmodel.

Investeringscapaciteit

Een van de belangrijkste begrotingsvariabelen, waarop in EU-verband wordt gestuurd, is het EMU-saldo. Dit dient niet op zichzelf te worden beschouwd, maar geplaatst in het bredere kader van de economische ontwikkeling. De investeringen van decentrale overheden spelen daarbij een belangrijke rol. Door onze inzet met de VNG en UvW af te stemmen staan we als decentrale overheden sterker tegenover het Rijk. Doel is de investeringscapaciteit van provincies niet door de hier bestaande regelgeving te laten beperken, zodat de provinciale autonomie recht overeind blijft.

E-Provincies

Met de Digitale Overheid willen de provincies bereiken dat burgers en ondernemers al hun zaken met de overheid digitaal kunnen afhandelen (e-Dienstverlening). De Nationaal Commissaris Digitale Overheid (NCDO, kortweg Digicommissaris) coördineert dit landelijk.

Binnen de kerntaak Kwaliteit openbaar bestuur wordt gewerkt aan het accent e-Provincies waarbij gewerkt wordt langs drie lijnen:

1. Digitale Overheid;
2. e-Dienstverlening;
3. normalisatie.

Digitale overheid

Het IPO coördineert, in overleg met de provincies, die programma's en werkgroepen op het gebied van digitale overheid, die mede vanuit de Digicommissaris zijn geïnitieerd, en waarvan de provincies aangeven er belang aan te hechten. De provincies willen bereiken dat thema's als informatieveiligheid, verplicht gebruik van basisregistraties en duurzaam archiveren goed worden ingevuld. Ook is daarbij de relatie met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) belangrijk. Om in te spelen op de nieuwe vormen van overheidsdienstverlening wordt aan Europese en nationale wetgeving (Wet GDI, Wet Datalekken, Wet Open Overheid) gewerkt. In deze processen worden de provinciale belangen, voor zover door de AAC/BAC gewenst, behartigd: een transparante provincie voor burgers en ondernemers, materiële invloed op (doorwerking van) rijksbeleid, passende financiering, ook voor de ontwikkelfase.

E-Dienstverlening

Uit de in het voorjaar van 2017 uitgevoerde monitoring Digitaal 2017 blijkt dat bij provincies verbeterlagen mogelijk zijn op het gebied van het digitaal aanbieden van onze dienstverlening. Digitalisering biedt kansen bij het uitoefenen van de provinciale kerntaken. In 2017 is een Digitale Agenda Provincies (IDA) opgesteld die in 2018 wordt uitgevoerd.

Deze agenda geeft inzicht en richting op het gebied van digitalisering van provinciale dienstverlening en het inzetten van innovatieve oplossingen bij het invullen van de kerntaken. De IDA wordt expliciet via de nieuwe werkwijze tussen Kring en bestuur vormgegeven.

Normalisatie

Met normalisatie bedoelen we standaardisatie van berichtenverkeer, werkprocessen etc. Deze standaardisatie is randvoorwaardelijk om informatie uit te kunnen wisselen met burgers, bedrijven en medeoverheden en om de administratieve data met geodata te kunnen koppelen. De noodzaak hiertoe wordt ingegeven vanuit Europese en nationale wetgeving en EU-verordeningen. Het IPO is hierbij vanuit de adviseursrol betrokken.

In de Provinciale Enterprise Referentie Architectuur (PETRA), worden de implicaties van de digitale ontwikkelingen op het gebied van standaardisatie vastgelegd, zodat provincies daarmee rekening kunnen houden bij het plannen van hun eigen informatievoorziening. Omdat de ontwikkelingen op het gebied van digitalisering snel gaan is het onderhoud van de PETRA een doorlopend proces. De provincies hebben toegezegd op regelmatige basis een update van de PETRA te maken, gebaseerd op de Nederlandse Overheids Referentie Architectuur (NORA) en op de kerntaken van provincies.

Wat gaan we ervoor doen?.....

Kwaliteit van het openbaar bestuur Proeftuinen

Samen met de UvW, VNG en het Rijk (BZK, I&M, EZ) wordt een vervolg op het proeftuinentraject opgesteld, waar mogelijk en afhankelijk van Regeerakkoord verbonden aan een interbestuurlijk programma en/of Regiodeals. De inzet is de nieuwe werkwijze, met regionale partnerschappen, op te werken van experiment tot gebruikelijke standaard.

Wetenschapsnetwerk en Denktank

Deze worden benut om het gesprek over de rol van de provincie bij de aanpak van maatschappelijke opgaven te voeren. We gaan handvatten bieden voor de provinciale praktijk en input leveren voor de gezamenlijke inzet van de provincies.

Financiële verhoudingen

Goede financiële verhoudingen

We blijven met de VNG trachten nieuwe afspraken met het Rijk te maken over de normeringssystematiek, zodanig dat het

Gemeente- en Provinciefonds niet onevenredig worden gekort. Het provinciaal belastinggebied dient onverkort te blijven bestaan. Het IPO zal zich hiervoor sterk maken. De eerder uitgevoerde onderzoeken op het gebied van het provinciaal belastinggebied worden indien gewenst geactualiseerd.

E-Provincies

Digitale Overheid

In het dossier Digitale Overheid vertegenwoordigt het IPO de provincies, wanneer dit in AAC/BAC wenselijk wordt geacht voor een specifiek doel bij relevante Nederlandse en Europese gremia op het gebied van de digitale overheid. Deze inzet is erop gericht dat we aan de voorkant meepraten over de door provincies relevant geachte zaken, zoals nieuw beleid en wet- en regelgeving, die raken aan de digitale overheid. Tevens wordt daartoe de afstemming gezocht in de interprovinciale overleggroepen.

Digitale Agenda Provincies (IDA)

In 2018 stellen we een overzicht op van de stand van zaken met betrekking tot de implementatie van digitale verplichtingen. We zorgen voor een samenwerkingsagenda, voor onderwerpen waarbij interprovinciale samenwerking nuttig en efficiënt kan zijn. We ontwikkelen een gedeelde provinciale visie op dienstverlening. Vanuit het IPO voeren we regie op de totstandkoming van de Digitale Agenda Provincies en waar mogelijk de (interprovinciale) samenwerking. Onderdeel van de IDA is een overzicht met de rol en toegevoegde waarde van informatie en digitalisering bij het uitvoeren van de provinciale kerntaken. Het resultaat in 2018 is de uitvoering van de externe agenda met de ambitie van de provincies op het gebied van digitalisering en dienstverlening. In 2019 zal het accent meer komen te liggen op het borgen en bestendiging van de bereikte resultaten. De IDA wordt

ook uitgevoerd via de werkwijze waarbij de Kring van Provinciesecretaris-sen opdrachtnemer is van de bestuurlijke opdracht. Deze is in het najaar van 2017 vastgesteld door de Kring.

Communicatie en lobby

In de tweede helft van 2018 wordt gestart met op de provinciale verkiezingen van 2019 gerichte profilering en positionering van provincies. Waar en op welke manier maken provincies het verschil daar waar het gaat om de aanpak van maatschappelijke opgaven? We delen onze successen en trekken steeds meer gezamenlijk op om onze boodschap breed uit te dragen.

Door zichtbaar te zijn voor andere overheden, ondernemers en kennisinstellingen, verbinden we de activiteiten in de provincies met de samenleving. Een campagne om de provinciale resultaten landsbrede bekendheid te geven wordt voorbereid. We zoeken onze partners hierbij op, ook op het gebied van communicatie.

We maken hiervoor een strategische communicatiekalender. Daarin wordt de kernboodschap opgenomen en de communicatie en lobbymomenten maken we inzichtelijk.

We behartigen de gezamenlijke provinciale belangen en beïnvloeden relevante wetgevingstrajecten, beleidsdocumenten, publicaties en (kabinetsreacties op) evaluaties op het gebied van interbestuurlijke verhoudingen en bestuurlijke organisatie.

Het IPO behartigt daarbij ook de positie van provincies op de onderwerpen dienstverlening door de overheid, de Wet GDI, de Wet Datalekken, de Wet Open Overheid, de Europese wetgeving op dit gebied en rondom de informatiehuishouding. We profileren de provincies daarbij ook met de nog vast te stellen Digitale Agenda Provincies.

Wat is daarvoor nodig?.....

Tabel: Kwaliteit openbaar bestuur, inclusief Financiën en e-provincies

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		440.000	440.000	440.000	440.000
Incidenteel		220.000	220.000	-	-
Inzet IPO		660.000	660.000	440.000	440.000
Inzet Provincies in fte		0,30	-	-	-
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	308.831	580.878	580.878	580.878	580.878
Incidenteel	347.000	362.250	-	-	-
Totaal	655.831	943.128	580.878	580.878	580.878

10. Werkgeverszaken

De provincies leveren een belangrijke bijdrage aan het realiseren van maatschappelijke opgaven, onder andere door het creëren van garantiebannen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dat doen ze met gemotiveerde werknemers die gericht zijn op het dienen van het publieke belang.

Het IPO is belangenbehartiger voor het afspreken van arbeidsvoorwaarden die bijdragen aan het realiseren van de maatschappelijke opgaven en aan de ontwikkeling van de provinciale organisaties en haar werknemers: Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten en provincieambtenaren. Het IPO bevordert het innemen van gezamenlijke standpunten aan werkgeverszijde, waarmee het IPO het beleid bepaalt en/of beïnvloedt. Het IPO overlegt daartoe met andere overheids- en onderwijssectoren, lobbyt in Den Haag en bevordert kennisuitwisseling.

Wat willen we bereiken?.....

Cao

Onze cao ondersteunt de ontwikkeling van de sector provincies en het realiseren van maatschappelijke opgaven en draagt bij aan de ontwikkeling van de talenten van provinciale medewerkers. Dat doen we ook vanuit goed werkgeverschap. De huidige cao loopt tot 31 december 2018.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra)

Op 1 januari 2020 wordt de Wnra van kracht. We treffen alle noodzakelijke voorbereidingshandelingen.

Integriteit en rechtspositie bestuurders

De samenleving is gebaat bij een integere overheid. Dat vergt continue aandacht voor awareness. Daarnaast is een goede rechtspositionele basis een belangrijke voorwaarde voor een integere uitvoering van het politieke ambt.

Garantiebanen

De sector provincies staat aan de lat voor het realiseren van 340 garantiebannen voor 1 januari 2024. Twee keer per jaar rapporteert het IPO-bureau over de realisatie per provincie/de sector.

Behoud en versterking samenwerking werkgevers binnen en buiten de sector provincies

Het IPO is één van de tien werkgevers verenigd in de Zelfstandig Publieke Werkgevers (ZPW), onderwijs en decentrale overheden. Het IPO vormt met dertien andere overheids- en onderwijssectoren het Verbond van Sectorwerkgevers bij de Overheid (VSO). ZPW en VSO zijn van groot belang voor het afstemmen en behartigen van belangen van werkgever(s).

In 2018 ligt nadruk op het (bestuurlijk) versterken van het ZPW (naar aanleiding van uitgebrachte adviezen (IBO Pensioenen, Rapport Borstlap en Advies Wim van der Donk).

Gezamenlijk ontwikkelslagen zijn nodig voor de realisatie van Kompas 2020.

Wat gaan we daarvoor doen?.....

Cao

In 2018 spreken we met de vakbonden via het co-creatieproces een cao af voor 2019 en 2020. Daarnaast maken we afspraken uit de lopende cao implementeren.

FuwaProv en caoproducten, zoals een sectoraal generiek functiehuis en digitale tools voor het goede gesprek en een financiële loopbaanplanner horen ook bij de te realiseren doelen.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra)

Er wordt gekomen tot een zorgvuldig en tijdig implementeren van de Wnra waarbij juridische risico's worden vermeden ook wat betreft de voorbereidende activiteiten voor 2019.

Integriteit en rechtspositie bestuurders

Het IPO ondersteunt de arbeidsvoorwaardenbesprekingen voor de rechtspositie van bestuurders, alsmede de

professionalisering van de (vereniging van) statenleden.

Jaarlijks, zo ook in 2018, organiseert het IPO samen met de VNG en UvW als partner van het CAOP en de Ien Dales-leerstoel de dag en nacht van de integriteit.

Garantiebanen

De sector staat aan de lat voor het realiseren van 340 garantiebanen voor 1 januari 2024. Twee keer per jaar rapporteert het IPO over de realisatie per provincie/de sector

Behoud en versterking samenwerking werkgevers binnen en buiten de sector provincies

Een actieve rol in het ZPW, het VSO, de Pensioenkamer (mede voor de sector waterschappen), de periodieke vergaderingen van hoofden P&O en de adviesgroepen arbeidsvoorwaarden en P&O ondersteunen.

Wat is daarvoor nodig?.....

Tabel: Werkgeverszaken

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		220.000	220.000	220.000	220.000
Incidenteel		110.000	55.000	-	-
Inzet IPO		330.000	275.000	220.000	220.000
<i>Inzet Provincies in fte</i>					
		-	-	-	-
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	67.672	77.500	77.500	77.500	77.500
Incidenteel	84.700	125.000	-	-	-
Totaal	152.372	202.500	77.500	77.500	77.500

Bestuursbureau.....

Het bestuurs- en directiebureau (Bestuursbureau) heeft als opdracht primaire processen te verbeteren, meer samenhang te bewerkstelligen tussen thema's, aanpak en in netwerken. En tegelijkertijd pionieren met nieuwe werkwijzen, bouwen van nieuwe netwerken en verbeteren van de externe zichtbaarheid van de provincies. Het gaat om het benutten van de potentie van de gezamenlijke provincies. Het Bestuursbureau is de spin in het web der processen en initiator en bewaker van 'unieke opgaven/strategische projecten'. Deze kennen elk een duidelijke bestuurlijke opdracht, de Kring van Provinciesecretarissen is bestuurlijk opdrachtnemer. De inzet van deze opgaven is om in korter tijdsbestek maximaal resultaat neer te zetten. Voorbeelden zijn visie op regionalisering, Toezicht van de Toekomst, netwerkverbinding Kring.

Wat willen we in 2018 bereiken en wat gaan we doen?.....

Unieke opgaven

Versterking van de samenwerking in en tussen provincies rondom unieke opgaven van de gezamenlijke provincies.

processen. Deze worden integraler en effectiever: Minder vergaderingen, minder vergaderstukken, compacter en een verhoogde kwaliteit.

Zichtbaarheid

Opstarten en onderhouden van extern zichtbare projecten en events ter versterking van de samenwerking tussen en zichtbaarheid van de twaalf provincies (Dialoogcafé 's; Jaarcongres; netwerken IPO-contactfunctionarissen, gemandateerd GS-secretarissen).

Door op de ingeslagen weg

In 2018 gaan we verder op de ingeslagen weg. Denk aan:

- de nieuwe werkwijze van de Kring en het bestuur verder ontwikkelen.
- het dialoogcafé als middel om een ander gesprek in en tussen provincies te voeren.
- het aanbrengen van structuur in de werkwijze van het IPO-management en terugkoppeling naar de organisatie.
- Inzet netwerk, wetenschap en Denktank.

In 2018 zijn we voornemens een congresbijeenkomst voor de leden van GS te organiseren. Daarnaast heeft het bestuur het voornemen uitgesproken het Jaarcongres 2018 in Brussel te houden.

Hiervoor zijn aanvullende middelen opgenomen in de begroting.

Bestuurlijke processen

We maken een efficiëntie- en kwaliteitsslag in bestaande bestuurlijke

Onze concrete doelen voor 2018 zijn.....

Versneld naar een vraaggestuurde netwerkorganisatie.

Tempo doorontwikkeling versnellen

Een vermindering van de stukkenstromen en vaker kiezen voor de andere aanpak, zoals een (tijdelijke) kopgroep met een concrete bestuurlijke opdracht met deadline.

Van reactief naar proactief

In antwoord op een breder levende vraag passen we een meer proactieve werkwijze toe en zoeken vaker de verbinding tussen provincies en het IPO.

Minder adhoc

Het Bestuursbureau als centrale plek waar beschikbare informatie samenkomt zorgt dat we de kwaliteit van de processen verbeteren en minder ad hoc hoeven te handelen.

Intensiveren van de Samenwerkingsvormen

Via andere werkwijzen zorgen we voor meer en andere vormen van kennisdeling, kennisvergaring en samenwerking realiseren.

Nieuwe werkwijze strategische projecten.....

De nieuwe bestuurlijke aanpak bij strategische projecten zetten we door en breiden we uit. Kernwoorden: meer tempo, delen in kleiner (samenwerkings)verband, meer en beter benutten van ervaring en kennis van provinciale medewerkers, duidelijke positie van de Kring van Provinciesecretarissen ten opzichte van het IPO-bestuur, benut de kennis van de Kring voor de potentie van de twaalf provincies. Dit helpt het IPO op weg naar de gewenste netwerkorganisatie.

Wat nieuw is

Voor de zomer van 2017 zijn – in lijn met de doorontwikkeling van het IPO en vanuit de nieuwe opzet van de bijeenkomsten van de Kring van Provinciesecretarissen – een aantal strategische projecten in opdracht van de Kring gestart. Per traject/project geldt dat deze niet via de geijkte IPO-structuur van de ambtelijke en bestuurlijke adviesstructuur loopt. Elk project/traject heeft een bestuurlijke opdrachtgever (bestuurlijke kopgroep; IPO-bestuur; bestuurlijk portefeuillehouder). De voltallige Kring van Provinciesecretarissen (twaalf provinciesecretarissen plus IPO-directeur) is opdrachtnemer en wijst uit zijn midden één lid aan als 'primus inter pares' opdrachtnemer. Voor de uitvoering wordt gewerkt met een - nieuw ad hoc - interprovinciaal (schrijf)team waarbij de coördinatie wordt uitgevoerd door het IPO.

Vijf strategische projecten

In 2017 zijn we gestart met vijf projecten, die (deels) in 2018 doorlopen. In 2018 hanteren we deze werkwijze als preferente werkvorm voor andere, nog aan te wijzen strategische projecten.

Offensieve visie op de regionalisering

Minder reactief opereren, meer proactief gericht op het bepalen van de 'Haagse agenda' en het vergroten van de zichtbaarheid van de provincies.

De opdracht 'Toezicht van de Toekomst' leidt tot een offensieve visie op regionalisering. Hierin wordt de kennis van de strategische Denktank en van het wetenschapsnet-werk ingezet.

Toezicht van de Toekomst

Doel is een ontwikkelagenda van 'Toezicht van de Toekomst', in nauwe samenspraak met de VNG en het ministerie van BZK en consultatie van de Algemene Rekenkamer en de Raad van State. Dit willen we bereiken door kennis uit de provincies anders in te zetten en deze 'matchen' met bestaande IPO-instrumenten.

Energietransitie

Is onderdeel van het aanbod kabinetsformatie. De bestuurlijke inzet wordt eind 2017 afgerond en begin 2018 bij het ministerie van BZK ingediend als bijdragen voor de Nederlandse inbreng in de INEK.

Digitale Agenda Provincies

Hier kort nog genoemd als strategisch project in de nieuwe werkwijze. Inhoudelijk is dit toegelicht onder e-Provincies (Kerntaak 7).

Ondersteunend en inspirerend aan deze projecten/trajecten worden de reeds eerder genoemde strategische Denktank en het wetenschappelijk netwerk ingezet. De middelen hiervoor zijn opgenomen onder Kerntaak 7: Kwaliteit van het Openbaar Bestuur

Doorontwikkeling en bedrijfsvoering.....

Inleiding

De uitvoering van de opdrachten van de gezamenlijke provincies aan het IPO vraagt om een efficiënte en effectieve organisatie in de meest brede zin. Daartoe is een aantal (door)ontwikkelingen in gang gezet, die ingaan op de betekenis van de IPO-samenwerking en de bijbehorende organisatie, de financiële sturing en verantwoording (Planning & Controlcyclus) als ook de interprovinciale beleidscreatie met stakeholders. Laatstgenoemde aanpak is onderdeel van de opdracht aan het hiervoor ingestelde Bestuursbureau.

Context IPO-organisatie

Provincies maken het verschil door maatschappelijke opgaven te helpen oplossen met een eigen, flexibele rolinvulling. De maatschappelijke opgave staat centraal. Dit vereist samenwerking van overheden, met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, kennisinstellingen en/of uit het maatschappelijk middenveld.

In deze context zijn provincies gebaat bij een onderlinge samenwerking, geënt op belangenbehartiging en parlementaire lobby, op gezamenlijke kennisontwikkeling en -deling en waar mogelijk gedeelde serviceverlening. Samen stellen ze een stevige meerjarenagenda op, gericht op gedeelde beleidsopgaven gerelateerd aan de kerntaken Kompas 2020.

De IPO-organisatie vervult voor de gezamenlijke opgaven de organiserende, verbindende en belangenbehartigende rol. Het IPO is daarmee een netwerkorganisatie 'van én voor provincies'.

De provincies zijn via het IPO-bestuur de opdrachtgever van de samenwerkingsagenda en daarmee van de inzet van de IPO-organisatie.

De (door)ontwikkeling van de IPO-organisatie

De gewenste provinciale samenwerking en de rol van de IPO-organisatie is door het bestuur vastgesteld in september 2016. Daarbij is gekozen voor een

organisatorische doorontwikkeling. De doorontwikkeling rust op een drietal sporen, te weten:

1. imago versterken;
2. programmatisch werken;
3. organisatie professionaliseren.

De eerste resultaten zijn zichtbaar. Als voorbeeld kan het als unieke opgave gerealiseerde kabinetsaanbod Energietransitie dit tezamen met VNG en UvW, worden genoemd.

Het tempo blijft echter achter bij de ambities. Daarom is afgesproken de doorontwikkeling aan te scherpen en te versnellen. Het ontwikkelen van het IPO tot een organisatie die zich kenmerkt als een 'open netwerkorganisatie' moet versneld worden door een meer fundamentele aanpak. Het bestuur heeft de directie opdracht gegeven in de komende maanden een plan van aanpak voor te bereiden. Daarbij staat de opgave centraal en de organisatie wordt primair gevormd met inzet vanuit de provincies. De IPO-organisatie faciliteert/assembleert de benodigde aanpak en organisatie.

Het plan van aanpak hiervoor wordt neergelegd in een voorgenomen besluit. Dit voorgenomen besluit met de bijbehorende financiële gevolgen zal worden opgenomen in een wijziging van deze Programmabegroting die logischerwijs ook via de geëigende weg voorgelegd zal worden.

De verbetering van de Planning & Controlcyclus

In 2017 is een start gemaakt met een nieuwe Planning & Controlcyclus. De voorliggende Programmabegroting 2018 is daarvan het eerste concrete resultaat. Dit is het sturingsinstrument, waarin de gezamenlijke provinciale opgave centraal staat. De Programmabegroting bundelt hiermee – conform het bestuursbesluit – de kassiersbegroting en de IPO-secretariatsbegroting. Vanuit de kerntaken is beschreven wat we willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat dat mag kosten.

In de ideale-typische setting is de Programmabegroting een sturingsinstrument dat jaarlijks wordt bijgesteld. Tussentijdse eventuele wijzigingen worden zichtbaar gemaakt via de Voorjaarsnota en Najaarsnota. Aan de hand van de Programmabegroting wordt over de voortgang van de gezamenlijke agenda gerapporteerd en de inzet van mensen en middelen verantwoord.

Invoeren e-HRM (basis op orde)

Het e-HRM systeem dat de provincie Zuid-Holland gebruikt zal door het IPO in 2018 in gebruik worden genomen.

Digitaliseren facturenstroom (basis op orde)

In 2018 wordt een nieuw inkoopproces met digitale workflow ingevoerd.

11. Deel B IPO: Financiën, doelmatig en doelgericht

Financiën.....

De Programmabegroting 2018 is gebaseerd op de beleidsuitgangspunten van de door het IPO-bestuur vastgestelde Meerjarenagenda, de Perspectiefnota en Kompas 2020. Daarbij is sprake van voortzetting van beleid, dan wel verbijzondering van ingezet beleid. Op hoofdlijnen is sprake van afstemming met (bestuurlijke en ambtelijke) adviescommissies. Vanuit zorgvuldig beleidsoogpunt is een extra afstemmingsinspanning gedaan in de periode september-november 2017.

Nieuw ten opzichte van voorgaande jaren is dat de exploitatiebegroting en de kassiersbegroting in elkaar zijn geschoven en dat zichtbaar is welke middelen structureel ingezet worden en welke incidenteel. In deze Programmabegroting wordt een (meerjaren)beeld gepresenteerd.

Samenvatting financiële cijfers

Hiervoor verwijzen we naar de aanbiedingsbrief ten behoeve van de vergadering van het IPO-bestuur op 14 december 2017.

Tabel: Samenvatting Inzet programma's 7 kerntaken en Werkgeverszaken

	2017B	2018	2019	2020	2021
Inzet in euro o.b.v. GPL	Inclusief Voorjaarsnota	Programma begroting	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief	Meerjaren perspectief
<i>Inzet Programma</i>					
Structureel		29,20	29,20	26,70	26,70
Incidenteel		9,80	7,00	0,00	0,00
Inzet IPO		39,00	36,20	26,70	26,70
<i>Inzet Provincies in fte</i>		10,30	0,00	0,00	0,00
<i>Middelen IPO</i>					
Structureel	4.055.842	4.842.878	4.842.878	4.842.878	4.842.878
Incidenteel	304.700	2.514.750	1.116.000	-	-
Totaal	4.360.542	7.357.628	5.958.878	4.842.878	4.842.878

Kanttekeningen en risico's.....

Deze paragraaf geeft een overzicht van de belangrijkste risico's van het IPO

Strategische risico's

Kabinetsformatie

De Programmabegroting is relatief beleidsarm voor wat betreft de gevolgen van het beleid van het in oktober 2017 aangetreden nieuwe kabinet. De provinciale inzet ten behoeve van de kabinetsformatie is hierin wel meegenomen.

Apparaatskorting Provinciefonds/extra bezuiniging

Eventueel ten gevolge van nieuw kabinetsbeleid ingezette kortingen op het Provinciefonds, via accressen of appraatskorting heeft geen effecten op de IPO-begroting, maar wel op de (meerjarige) provinciale begrotingen.

Operationele risico's

Hoge ambities

De bestuurlijke ambities zijn hoog. Niet uitgesloten is dat vertraging kan optreden in de uitvoering. Bij de Programmabegroting 2019 kan opnieuw overwogen worden of deze opgaven ook plaats krijgen in de Programmabegroting 2019. Bijstelling vindt tussentijds plaats via de Voorjaarsnota en de Najaarsnota.

Ziekteverzuim

Kortdurend ziekteverzuim wordt binnen teams opgevangen, deels door herschikken van taken, deels door overwerk of het herschikken van activiteiten. Langdurig verzuim is moeilijk op te vangen bij de bezetting. Waar mogelijk wordt een beroep gedaan op provinciale medewerkers. In de Programmabegroting is dekking meegenomen (2% van de loonkosten structurele formatie) voor de inzet van vervangende inhuur. Vanwege de extra kosten van inhuur (circa 50%) is hiermee 1,2% langdurig verzuim gedekt.

Mobiliteitskosten

Per 1 januari 2018 zijn met drie (oud-) medewerkers afspraken gemaakt over mobiliteit. Voor zover deze medewerkers vrijgesteld zijn van het verrichten van werk in het kader van hun mobiliteit of

waarvan het IPO, als eigen risicodragers, de uitkeringskosten WW, eventueel vermeerderd met bovenwettelijke en nawettelijke uitkering draagt, zijn deze kosten meegenomen in de begroting voor een periode van 24 maanden. Ingezet wordt op extra loopbaanbegeleiding en monitoring van de afspraken. Het risico is dat de uitkering voortduurt na 24 maanden.

Het werken met projectmedewerkers, die een tijdelijke arbeidsovereenkomst hebben, brengt met zich mee dat bij de beëindiging van de arbeidsovereenkomst WW-rechten ontstaan die door het IPO volledig moeten worden gedragen. De risico's worden beperkt door waar mogelijk te werken met uitzendconstructies, detacheringsovereenkomsten en het begeleiden van medewerkers in het zoeken naar een volgende baan.

Renterisico

Omdat het IPO niet bevoegd is tot het aangaan van geldleningen is het renterisico voor het IPO afwezig

Doorontwikkeling

Het risico bestaat dat de doorontwikkeling in een ander dan verwacht tempo wordt gerealiseerd en dat middelen nodig zijn voor flankerend beleid.

BTW

Het IPO is niet BTW-plichtig. Inkopen en andere diensten van derden worden inclusief de BTW (6% en 21%) opgenomen in de kosten. De BTW wordt op basis van een opgave van het IPO teruggevorderd door de provincies bij het BTW-compensatiefonds met als basis de verstrekte middelen door de provincies.

In deze Programmabegroting zijn personele lasten opgenomen voor medewerkers, ook als ze voor de duur van de opdracht worden gedetacheerd. De uitlenende provincie is gehouden BTW in rekening te brengen. Omdat de provincies deze BTW weer terug kunnen vorderen op het BTW-compensatiefonds is dit voor provincies budgettair neutraal. Om die reden is de BTW hierover niet begroot (geraamd op circa 250.000 euro).

Een extra onderzoek is gestart om de BTW-problematiek te versimpelen.

Vpb-plicht

Naar aanleiding van het onderzoek omtrent de status van de activiteiten in het licht van de herziening Vennootschapsbelasting is medio 2016 een verzoek ingediend bij de Belastingdienst. Hierin is het standpunt ingenomen dat IPO/BIJ12 gezien de activiteiten niet Vpb-plichtig is. Met de Belastingdienst is hierover recent overeenstemming bereikt. Hiervoor worden de statuten op het bepaalde

inzake resultaatbestemming aangepast. Verder moeten de (beperkte) activiteiten t.b.v. derden nauwkeurig worden gedocumenteerd. Het risico op belastingheffing is hierdoor verwaarloosbaar klein.

Weerstandvermogen

De vereniging IPO beschikt niet over eigen vermogen, aangezien het batig saldo, na statutenwijziging, aangemerkt wordt als verplichting terug te geven contributie en jaarlijks wordt terugbetaald aan de provincies.

12. Bijlage A: IPO Programmabegroting 2018 en Meerjarenraming 2019-2021

Bijlage B.1: IPO Programmabegroting 2018: contributie per provincie

2018 verdeelsleutels

versie 01-12-2018

	Bijdragen 2016 JR cf IPO jaarrekening	Bijdragen 2017 incl Voorjaarsnota Bestuursbesluit 9-3-2017	Bijdragen 2018 programma begroting
	Secretariaat Kassiersbegroting	Secretariaat Kassiersbegroting	

- Groningen	961.935	834.936	1.283.288
- Fryslân	1.716.340	902.906	1.326.793
- Drenthe	854.217	793.695	1.090.328
- Overijssel	986.646	948.733	1.295.036
- Gelderland	1.507.715	1.168.912	1.783.025
- Utrecht	1.006.260	959.490	1.384.616
- Noord-Holland	1.452.203	1.101.590	1.664.442
- Zuid-Holland	1.588.187	1.264.790	1.970.453
- Zeeland	747.443	695.512	988.941
- Noord-Brabant	1.231.429	1.269.711	1.936.083
- Limburg	1.151.205	966.017	1.447.378
- Flevoland	642.703	693.843	1.019.871
Totaal	13.846.285	11.600.135	17.190.254

Diverse baten	407.831	9.000	9.000
Andere overheden	790.225		
- LNV (via ZH)	0	66.000	66.000
Totaal	790.225	66.000	66.000
Rente	12.692	3.000	3.000
Totaal	15.057.033	11.678.135	17.268.254

B.2: Contributie per provincie : uitgangspunten en details

verdeelsleutel	standaard 2018		standaard 2018		PAS-verdeling		standaard 2018		BDU-verdeling		standaard 2018		standaard 2018		1/12e deel		standaard 2018		standaard 2018		standaard 2018		gewogen verdeling			
	Kerntaak 1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling waaronder waterbeheer		Kerntaak 2 Milieu, energie en klimaat		Kerntaak 3 PAS		Kerntaak 3 Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden		Kerntaak 4 Regionale bereikbaarheid		Kerntaak 5 Regionale economie		Kerntaak 6 Culturele infrastructuur en monumentenzorg		Kerntaak 7 Proeftuinen		Kerntaak 7 Kwaliteit openbaar bestuur		Werkgeverszaken		subtotaal werkbudget ten		organisatie & bedrijfsvoering		Totaal contributie provincies	
		-						-				-		-							-			-		-
Structureel	33,51%	776.500	82,26%	603.000	100,00%	417.000	30,00%	48.000	64,00%	1.875.000	41,18%	70.000	100,00%	70.000	0,00%	-	68,90%	580.878	38,27%	77.500	4.517.878	88,69%	8.201.798	73,99%	12.719.676	
Incidenteel	66,49%	1.541.000	17,74%	130.000	0,00%	0	70,00%	112.000	36,00%	1.054.500	58,82%	100.000	0,00%	-	100,00%	100.000	31,10%	262.250	61,73%	125.000	3.424.750	12,15%	1.123.836	26,46%	4.548.586	
af: overige inkomsten																							-78.000		-78.000	
Door te belasten cq te verdelen	100,00%	2.317.500	100,00%	733.000	100,00%	417.000	100,00%	160.000	100,00%	2.929.500	100,00%	170.000	100,00%	70.000	100,00%	100.000	100,00%	843.128	100,00%	202.500	7.942.628	100,00%	9.247.634	100,00%	17.190.262	
- Groningen	7,16%	165.973	7,16%	52.495	5,50%	22.935	7,16%	11.459	9,14%	267.729	7,16%	12.175	7,16%	5.013	8,33%	8.333	7,16%	60.382	7,16%	14.502	620.996	7,16%	662.292	7,47%	1.283.288	
- Fryslân	7,76%	179.774	7,76%	56.860	10,40%	43.368	7,76%	12.412	7,13%	208.960	7,76%	13.187	7,76%	5.430	8,33%	8.333	7,76%	65.403	7,76%	15.708	609.435	7,76%	717.358	7,72%	1.326.793	
- Drenthe	6,67%	154.618	6,67%	48.904	11,00%	45.870	6,67%	10.675	4,07%	119.171	6,67%	11.342	6,67%	4.670	8,33%	8.333	6,67%	56.252	6,67%	13.510	473.345	6,67%	616.983	6,34%	1.090.328	
- Overijssel	8,09%	187.421	8,09%	59.279	10,70%	44.619	8,09%	12.940	4,46%	130.600	8,09%	13.748	8,09%	5.661	8,33%	8.333	8,09%	68.185	8,09%	16.377	547.163	8,09%	747.873	7,53%	1.295.036	
- Gelderland	9,99%	231.435	9,99%	73.200	11,30%	47.121	9,99%	15.978	12,12%	355.065	9,99%	16.977	9,99%	6.990	8,33%	8.333	9,99%	84.198	9,99%	20.222	859.519	9,99%	923.506	10,37%	1.783.025	
- Utrecht	8,63%	199.925	8,63%	63.234	5,20%	21.684	8,63%	13.803	5,77%	168.963	8,63%	14.665	8,63%	6.039	8,33%	8.333	8,63%	72.734	8,63%	17.469	586.849	8,63%	797.767	8,05%	1.384.616	
- Noord-Holland	9,63%	223.259	9,63%	70.614	7,80%	32.526	9,63%	15.414	10,23%	299.563	9,63%	16.377	9,63%	6.744	8,33%	8.333	9,63%	81.224	9,63%	19.508	773.562	9,63%	890.880	9,68%	1.664.442	
- Zuid-Holland	11,09%	257.113	11,09%	81.322	7,20%	30.024	11,09%	17.751	13,90%	407.305	11,09%	18.861	11,09%	7.766	8,33%	8.333	11,09%	93.540	11,09%	22.466	944.481	11,09%	1.025.972	11,46%	1.970.453	
- Zeeland	6,18%	143.197	6,18%	45.292	4,30%	17.931	6,18%	9.886	3,87%	113.457	6,18%	10.504	6,18%	4.325	8,33%	8.333	6,18%	52.096	6,18%	12.512	417.533	6,18%	571.408	5,75%	988.941	
- Noord-Brabant	10,60%	245.549	10,60%	77.664	15,60%	65.052	10,60%	16.953	13,88%	406.490	10,60%	18.012	10,60%	7.417	8,33%	8.333	10,60%	89.333	10,60%	21.456	956.259	10,60%	979.824	11,26%	1.936.083	
- Limburg	7,97%	184.786	7,97%	58.446	8,70%	36.279	7,97%	12.758	10,48%	306.907	7,97%	13.555	7,97%	5.581	8,33%	8.333	7,97%	67.227	7,97%	16.146	710.018	7,97%	737.360	8,42%	1.447.378	
- Flevoland	6,23%	144.451	6,23%	45.688	2,30%	9.591	6,23%	9.973	4,96%	145.291	6,23%	10.596	6,23%	4.363	8,33%	8.333	6,23%	52.553	6,23%	12.622	443.461	6,23%	576.410	5,93%	1.019.871	
Totaal	100,00%	2.317.501	100,00%	732.998	100,00%	417.000	100,00%	160.002	100,00%	2.929.501	100,00%	169.999	100,00%	69.999	100,00%	99.996	100,00%	843.127	100,00%	202.498	7.942.621	100,00%	9.247.633	100,00%	17.190.254	
afrondingsverschillen		1		-2		0		2		1		-1		-1		-4		-1		-2	-7		-1		-8	